

14 жніўня ў Палацы мастацтва адкрылася выстава, якую не будзе перабольшаннем назваць доўгачаканай. Гэта выстава работ, што трапілі на рэспубліканскі конкурс “Трыенале маладых мастакоў”, які праводзіцца ўпершыню. Да арганізацыі конкурсу спрычыніліся Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны гістарычны музей, Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў, Беларускі саюз мастакоў. Намінацыі конкурсу — “Жывапіс”, “Графіка”, “Скульптура”, “Манументальнае і манументальна-дэкаратыўнае мастацтва”, “Куратарскі праект у сферы выяўленчага мастацтва”, “Мастацтвазнаўства і мастацкая крытыка”, “Навацыя”. Як ўжо павялося, акрамя лаўрэатаў, якіх вызначыць журы, будуць і ўшанаваныя прызам глядацкіх сімпатый. Кожны наведвальнік выставы можа аддаць свой голас за ўпадабаны твор. А галасаванне пачалося ўжо на вернісажы. Да акрыцыя выставы быў аператыўна падрыхтаваны каталог. Ён адкрываецца вітальным словам міністра культуры Рэспублікі Беларусь Юрыя Бондара да ўдзельнікаў Трыенале. У прыватнасці, у ім сказана: “Самаадданасць беларускай моладзі справе мастацтва, глыбіня творчых пошукаў, рэалізацыя асабістага таленту дзеля ўзбагачэння нацыянальнай культуры, разнастайнасць жанраў, формаў і напрамкаў сведчаць аб росквіце беларускай культуры, высокім прафесійным узроўні майстэрства, надаюць імпульс стваральнага развіцця”.

У маладых — уласны почыркі.

Трыенале. Пілотны праект

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
 Фота аўтара і Сяргея ЖДАНОВІЧА

Калі падлічыць усіх беларускіх мастакоў — дыпламаваных і самавукаў, прафесіяналаў і аматараў; тых, каму мастацтва — хлеб надзённы, і тых, хто з алоўкам і аркушам, палатном і пэндзлем бавіць вольны час, дык у працэнтных адносінах да колькасці насельніцтва лічба будзе сур’ёзная. А калі з гэтага масіву вылучыць актыўных асоб, чые імёны нешта гавораць і адмыслова мастацтва і паспалітым глядачам, дык высветліцца, што творцаў, здатных на крэатыў, здатных сказаць новае ці хаця б пераканаўчае слова, у краіне яшчэ і не стае. Яны вандруюць з выставы на выставу, з аднаго творчага праекта ў другі, і для глядачоў яны ўжо нахшталт добрых знаёмцаў.

Заканчэнне — на старонках 2 — 3.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Соцыум

СПРЭЧКІ ЗАСТАЛІСЯ У МІНУЛЫМ

Закон аб аўтарскім праве і сумежных правах: якія змены праз некалькі месяцаў нас чакаюць?

ст. 3, 4

Тэма

ВЕРТЫКАЛЬ ДАНТЭ І БЕАТРЫЧЭ

Рэжысёр Ірына Кадзюкова ў эксклюзіўным інтэрв’ю распавядае гісторыю стварэння сваёй новай анімацыйнай стужкі пра каханне фларэнтыйскага паэта і яго дамы сэрца.

ст. 7

Спадчына

НОВЫЯ МУРЫ СТАРОГА ЗАМКА

Журналіст заўжды на працы, нават калі адпачывае. У мінулыя выхадныя наш карэспандэнт “адпачываў” у Гродна і Лідзе.

ст. 14

Выставы

Верыць у народ і край

Вядучы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Павел Каралёў паведаміў “К”, што 20 жніўня купалаўцы презентуюць выставу “У народ і край свой толькі веру”. Такім чынам будзе адзначана стагоддзе з дня смерці выбітнага грамадскага дзеяча, палітыка і археолага Івана Луцкевіча. Як сцвярджае Павел Каралёў, упершыню ў краіне ў межах асобнай выставы музейшчыкі збіраюцца адлюстраваць шлях Івана Луцкевіча, які значна паўплываў на станаўленне асобы Янкі Купалы.

Ідзе мантаж новай выставы.

Яўген РАГІН

Дзякуючы Луцкевічу быў заснаваны “Беларускі музей”, аснову якога склалі зборы слухцкіх паясоў, рыцарскай дастпехі, рукапісныя зборнікі Янкі Купалы “Паўлінка”, “Сон на кургане”, “Шляхам жыцця”, захаваныя Іванам Луцкевічам. У пасляваенны час гэтыя фонды пасля расфарміравання ўстановы сталі падставой для ўзнікнення шэрагу музеяў у Літве і Беларусі.

Згаданыя зборнікі Песняра таксама можна будзе пабачыць падчас выставы ў Купалаўскім. Экспазіцыю запланавана скласці і са збораў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, грамадскай арганізацыі

“Беларускі музей імя Івана Луцкевіча” (Вільнюс, Літва). Упершыню будучы дэманстравацца асабістыя рэчы Івана Луцкевіча з прыватнага сямейнага архіва.

20 жніўня адбудзецца і асвячэнне памятнага каменя на месцы сядзібы Луцкевічаў у парку Янкі Купалы. Старэйшыя браты Луцкевічы адыгралі важную ролю ў лёсе Янкі Купалы. Менавіта Іван і Антон запрасілі пісьменніка на працу ў рэдакцыю “Нашай Нівы”. А малодшы брат Стэфан уратаваў Песняра, калі той спрабаваў скончыць жыццё самагубствам падчас сталінскіх рэпрэсій 1930 года. Ліставанне паміж Купалам і Луцкевічамі таксама будзе прадстаўлена на выставе.

К
Фота прадстаўлена
музеям

Трыенале. Пілотны праект

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Вось і на гэтай выставе можна вылучыць групу аўтараў, якіх недзе ўжо нібыта бачыў. Але гаворка не пра эфект “дэжавю”, а пра ўстойлівыя стэрэатыпы, за якімі стаяць асэнсаваныя пошукі свайго почырку для свайго тэксту. Такія адмыслоўцы сярод маладых мастакоў ёсць. Згаданая акаліч-

нась спараджае надзею, што высокую планку ў нашым мастацтве атрымаецца захаваць, незалежна ад зменлівай моды і ваганняў кан’юктуры рынку. Ёсць на выставе работы высокатэхналагічныя. Тут я вылучыў бы выхаванцаў кафедры графікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, і выкананыя дэманстрацыяна сціплымі сродкамі ў стылістыцы постмадэр-

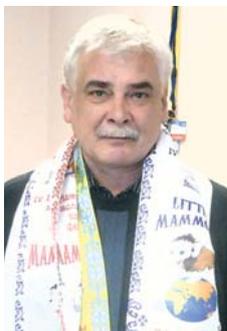

ніскага інсіту і разлічаны на тое, каб здзівіць гледача ці то сваёй непадуднаснацю канонам прафесіяналізму, ці то арыгінальнасцю на мяжы з нахабствам — гэта як паглядзець. Зрэшты, і першае, і другое ў мастацтве мае быць. І на тое, і на другое ёсць свае заўзятары і нават фанаты. Прычым, у намінацыі “графіка” прэзентаваны не толькі традыцыйныя

пяро, аловак, акварэль, розныя формы эстампа і іншае са звыкллага шэрагу, але і лічбавыя калажы, фоталрук, аналагавыя здымкі. Я, шчыра кажучы, не ведаю, ці то радавацца наяўнасці новых і, што важна, даступных шырокаму коду тэхналогій і адпавядаючага ім інструментарыя — ці то бедаваць з нагоды размытасці цэлавых межаў і, адпаведна, страты нека-

Напярэдадні падзеі

У верасні ў Мінску пройдзе Міжнародны фестываль цыркавога мастацтва — ужо другі па ліку. Аб тым, што значыла правядзенне гэтага форуму для нашага цырка, чым ён жыве цяпер і чаго гледачам чакаць ад маючай адбыцця падзеі, мы размаўляем з мастацкім кіраўніком Белдзяржцырка Вітаўтасам ГРЫГАЛІОНАСАМ.

— Вітаўтас Альгердавіч, чым “адгукнуўся” вам першы фестываль?
— Мы атрымалі сапраўднае прызнанне — былі прынятыя ў Міжнародную асацыяцыю цыркаў. Удзельнікі фестывалю адзначылі добрую арганізацыю і сам узровень мерапрыемства. І два прынцыповыя моманты: да традыцыйнага форуму ўжо можна аднесці тое, што ў ім прадстаўлены пяць кантынентаў, і запрашаюцца на яго пакуль не вельмі вядомыя шырокай публіцы, але ці-

кавыя артысты. Невыпадкова людзі, якіх хацелася бачыць у журы, — а гэта самыя вядомыя персоны ў цыркавым свеце, калі азнаёміліся з фестывальным прадстаўніцтвам, з задавальненнем пагадзіліся прыехаць і на другі форум. Ёсць новыя асобы, натуральна, але касцяк журы застаўся ранейшым. Назаву вам яго членаў. Урс Пілс — віцэ-прэзідэнт Міжнароднага фестывалю цыркавога мастацтва ў Монтэ-Карла (Манаква), Максім Нікулін — дырэктар Маскоўскага цырка на Цвятным бульвары (Расія), Жэніс Матабаш — прэзідэнт Міжнароднага фестывалю

Усе цырккі —

“Залаты клоўн Жыроны” (Іспанія), Пітэр Фекеце — міністр культуры Венгрыі, Ерык Жолжаксынаў — дырэктар Сталічнага цырка (Казахстан), Людміла Шаўчэнка — прэзідэнт Міжнароднага моладзеванага цыркавога фестывалю “Залаты каштан” (Украіна), Пётр Дубінкі — дырэктар кампаніі Firebird Production (ЗША), Фабія Мантыка — прэзідэнт цыркавога фестывалю City of Latina (Італія), Гія Эрадзэ — мастацкі кіраўнік Расдзяржцырка (Расія), Уладзімір Шабан — дырэктар Белдзяржцырка.

— Спдар Пілс не надта любіць засядаць у журы — з-за таго, што, як

Увага! Аб’ява*

Заслужанный коллектив Республики Беларусь Президентский оркестр Республики Беларусь

объявляет конкурс на замещение вакантных должностей:

- артист эстрадно-симфонического оркестра — саксофон;
- артист эстрадно-симфонического оркестра — труба;
- артист эстрадно-симфонического оркестра — скрипка (на время отпуска по уходу за ребенком);
- артист эстрадно-симфонического оркестра — гитара;
- артист эстрадно-симфонического оркестра — ударные инструменты; ассистент дирижера.

В конкурсе могут принять участие музыканты с высшим и средне-специальным образованием, которые владеют необходимыми навыками и практикой игры в оркестровом коллективе. Желающие принять участие в конкурсе предоставляют письменное заявление в администрацию Президентского оркестра Республики Беларусь.

К заявлению прилагаются: 1. личный листок по учету кадров; 2. автобиография; 3. копия диплома о высшем или средне-специальном образовании; 4. характеристика с последнего места работы или учебы; 5. программа выступления до 15 минут: крупная форма и пьеса.

Конкурсная комиссия имеет право предложить участникам прослушивания нотный материал для чтения с листа.

Участники конкурса подают вышеназванные документы с пометкой “На конкурс в Президентский оркестр Республики Беларусь” в администрацию оркестра до 16.09.2019.

Дополнительная информация по телефонам: 229 90 50, 229 90 04.

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЭЎНІЎНА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў:** Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН; **агладальнікі рэдакцыі:** Дар’я АМІЛЬКОВІЧ, Надзея КУДР’ЯЙКА, Настасся ПАНКРАТАВА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЕКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КЛІМАЎ; **фотакарэспандэнты** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЭНКА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч.47б/1 перах. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламна адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыяна-выдавешка ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Частэрты перах. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, паштарны адрас, адрас паштара, адрас выдання, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2019. Наклад 63875. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Паўлісанна ў друку 16.08.2019 ў 17.00. Замова 2628. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Фрагменты экспазіцыі.

торых крытэрыяў ацэнкі твораў.

Тэхніка большасці жывапісных твораў — алеі, але сустраіцца і дзіўнаватая вызначэнні кшталту “мяшаная тэхніка, ф’юзінг”.

Скульптура прадстаўлена сціпла. Яно і зразумела. Не кожнаму малалоду мастаку па кішэнні зрабіць бронзавую адліўку свайго твора, нават невялікага памеру. Прад-

стаўляць жа на сур’ёзны конкурс работу ў танным матэрыяле неяк няёмка. Але тое, што прадстаўлена, варта ўвагі і дае ўяленне пра сучасныя тэндэнцыі пластыкі.

Манументальнае, манументальна-дэкаратыўнае мастацтва Беларусі, як мне падаецца, у стане калі не крызісным, дык распачным. Міжволі з’яўляецца настальгія па буйнамаштабных пра-

ектах савецкай пары. Тое, што мы бачым на гэтай выставе, можна вызначыць як дэманстрацыю творчага патэнцыялу ў чаканні сур’ёзнай працы. А тым часам дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва паціху займае “кананічную” прастору “манументалкі”. Кераміка, дрэва, мастацкія тканіны сёння трывала атабарыліся там, дзе раней было месца для мазаікі, фрэскі, манументальнай пластыкі. Алюстраванне гэтай тэндэнцыі і ў творах выставы.

Толькі па адным творы прадстаўлена ў намінацыях “Куратарскі праект” і “Мастацтвазнаўства і мастацкая крытыка”. Гэ-

так жа — і ў намінацыі “Навацыя”...

Як па мне, зыходна не варта было чакаць ад Трыенале чагосьці надзвычайнага. Праект гэты па сваёй сутнасці пложны. Напрацаваны ў ім досвед дапамагае вызначыць актуальныя, перспектывныя напрамкі як маладога мастацтва, так і мастацтва нашага ўвогуле. Мастакам далі магчымасць прадставіць на суд публікі і журы тое, што яны самі хочуць. А што з гэтага насамрэч актуальна ці каштоўна — вызначыць культурніцкая грамада. Уласна кажучы, дзеля гэтага Трыенале і ладзіцца.

Змяненні ў Законе аб аўтарскім праве: чаго чакаць?

У мінулым засталіся спрэчкі ўсіх датчыхных да п’ятанню інтэлектуальнай уласнасці: 15 ліпеня быў афіцыйна абнародаваны дакумент, згодна з якім у Закон Рэспублікі Беларусь “Аб аўтарскім праве і сумежных правах” уносяцца змяненні. Большасць з яго артыкулаў уступяць у моц праз дзесяць месяцаў пасля апублікавання. Аглядальнік “К” высветліў у кіраўніка Цэнтра па калектыўным кіраванні Нацыянальнага цэнтра інтэлектуальнай уласнасці Аляксандра ДЗНІСМАНА, да якіх змен у правах гульні трэба рыхтавацца аўтарам.

Настасся ПАНКРАТАВА

25 ПРАЦЭНТАЎ І БЕЗДАНЬ ЧУТАК

Новыя папраўкі, што былі прыняты Палатай прадстаўнікоў і ўхвалены Саветам Рэспублікі, адразу сталі падставой для ўзрушэння саісетак. Творцаў занепакоіла норма закона, паводле якой 25 працэнтаў ад сумы ўзнагароджання мусіць накіроўвацца ў фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва: талака вырашыла, што гэтыя грошы будуць адмінусоўваць са сваіх аўтарскіх фізічных асоб. Хутка высветлілася, што тура на прасторах сёшня ўзнята дарэмна.

— У сувязі са змяненнем Закона Рэспублікі Беларусь “Аб аўтарскім праве і сумежных правах” працудгледжана: арганізацыя па калектыўным кіраванні маёмаснымі правамі абавязана накіроўваць у фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва 25 працэнтаў ад сумы ўзнагароджання, якую кожная канкрэтная арганізацыя збірае за кожны справядачны год. У далейшым выпадку зборам вызначанай сумы зоймецца грамадскае аб’яднанне “Беларускае таварыства аўтараў, выканаўцаў і іншых праваўладальнікаў” — падкрэслівае спадар Дзнісман.

Што гэта значыць на практыцы? З’явіўся выдзецца размова пра так званы “падатак на балванкі”. Меркавалася, што вытворцы і імпарціры флэш-шак, дыскаў, камп’ютараў і іншага абсталявання, на якім можна ўзнаўляць музыку і відэа, ад яго алушчковага кошту будуць адлічыць пэўную суму. Лічыбы вар’явалася ад 0,1 да аднаго працэнта ад сабекошту. Аднак для ажыццяўлення гэтага пачынання не хапала нарматыўнай базы. Па сутнасці, праз дзесяць месяцаў нарэш-

це павінен запрацаваць закон, датчыны гэтага параграфу. А ўжо акумуляваўшы фінансавыя адлічэнні ад юрыдычных асоб, Беларускае таварыства аўтараў, выканаўцаў і іншых праваўладальнікаў пачне раз на год перапраўляць 25 працэнтаў ад агульнай сумы ў Фонд па падтрымцы культуры і мастацтва. Самі праваўладальнікі нікому нічога дадаткова адлічыць не будуць.

Як патлумачыў “Комсомольской правде” кіраўнік Таварыства Сяргей Кухто, мяркуецца, што тэя 25 працэнтаў пасля будучы размяркоўвацца на рэалізацыю культурных праектаў, стварэнне сацыяльных грантаў, падтрымку маладых выканаўцаў і заслужаных майстроў мастацтва. Яшчэ 50 працэнтаў ад першапачаткова сабранай сумы спадар Кухто паабяцаў пакартаваць на размяркоўваць сярод аўтараў. Справаздачу мяркуецца размяшчаць на адмысловым сайце.

Не буду зараз спыняцца на пытанні, ці свеча-сва з’явілася гэтая юрыдычная норма. Аднак значна, што ў аўтараў і праваўладальнікаў у любові выпадку застаецца выбар. Яны могуць уступіць у вышэйзгаданае таварыства, каб пасля з’яўлення ў яго для атрымання ўзнагароджання за ўзнаўленне ў асабных мэтах іх аўдыявізуальных твораў і твораў, увособленых у фанармавах. А могуць наўпрост працаваць з інтэрнэт-платформамі, крамамі, падпісваць з імі дагаворы на ўзаемавыгадных умовах. І той, і другі шлях цалкам законны.

ЗНІЦЬ У ДЗЕСЯЦЬ РАЗОЎ

У 2017 годзе найбольш спрэчным пытаннем падавалася прапанова Вярхоўнага суда зніцьці памер кампенсатара за незаконнае выкарыстанне аб’ектаў аўтарскага права амаль у дзесяць разоў.

у госці да нас!

ён кажа, на фестывалях звычайна выступаюць адны і тыя ж артысты...

— Адны і тыя ж — гэта не пра нас! Мы рады, што з Урсам Пілсам усталяваліся і сяброўскія, і дзелавыя кантакты. Урс — чалавек-легенда, які ведае пра цырк усё. І прыезджае ён з відавочным прыцэлам запрасіць наш нумар — паветраны гімнастак — праз два гады ў Монтэ-Карла. Яшчэ Пілс плануе дамовіцца з нашым балетам аб яго ўдзеле ў тым жа фестывале, але які пройдзе ўжо ў будучым студзені. Наогул, беларускія артысты адчулі, што ў іх можа быць цікавае фестывальнае жыццё — яны пачалі працаваць менавіта на яго, рыхтуючы новыя нумары, а тыя, звычайна, вельмі высокага класа.

— Як прайшоў адбор удзельнікаў?

— Спакайней — у параўнанні з форумам 2017-га года, калі на нас абрынулася лавіна заявак: камісія не паспявала разглядаць інфармацыю, якая прыходзіла, і адглядаць відэа нумароў. Аднак частка была вызначана нізкай якасці, таму з’явілася асцярога за ўзровень фестывалю. Паток схлынуў літаральна за паўтара месяца да заканчэння прыёму заявак, і тады ўжо сталі паступаць прапановы больш сур’ёзныя. На гэты ж раз

усе прэтэндэнты, — а такіх аказалася звыш трысот, нам жа было трэба ўсяго 25 — 26 нумароў, — загадаў ведалі, што іх чакае не нейкі прахадны фестывальны чырк, дзе можна проста “засвяціцца”.

— А якія краіны выступаюць на форуме?

— Ізраіль, Малдова, Бразілія, Расія, Чылі, Паўднёвая Карэя, Украіна, Кітай, Таджыкістан, Румынія, Туркменістан, Эфіопія, Італія, Ірданія, Казахстан, Германія, Беларусь, Манголія... Пацверджанні ад усіх атрыманы. Зараз гастрольны аддзел прапрацоўвае лагістыку, спосабы распаўсюджвання білетаў, сістэму праходжання мытных і гэтак далей.

25 — 26 нумароў праграмы — удвая больш звычайнага прадстаўлення, але нашы тэхнічныя магчымасці дазваляюць працаваць з такой колькасцю выканаўцаў. Важна, што на фестывалі прадстаўлена так шмат краін, артысты ж потым па ўсім свеце будуць распаўсюджаць і пра беларускі цырк, і пра Мінск, і пра Беларусь наогул!

— І калі пачнуць з’яўджацца госці?

— Фестываль стартуе 19-га верасня, артысты стануць прыязджаць 14 — 15-га. Спачатку нашы службы выпрабуюць рэжымі, а з 16-га пойдуць рэпетыцыі. 19-га днём пройдзе генеральны прагон

для прэсы, а ўвечар форум афіцыйна і адкрыецца.

— Многія праграмы Белдзяржцырка сюжэтныя. Фэст можа такім быць?

— Ды практычна дзве траціны — сюжэтныя пастаноўкі. І глядачам яны падабаюцца, што адбілася на павелічэнні наведвальнасці. Памятаю, неяк да нас прыезджаў якуцкі цырк з шоу “Цяло вечнай мерзлаты” — у ім былі проста нумары, але артысты апрагнулі ў вельмі прыгожыя касцюмы, гучала арыгінальная музыка. І сюжэтныя лініі напрошваліся самі сабой, мы і прыдумалі казку. Атрымалася гісторыя каханьня — пра якуцкіх Рамза і Джульету, якіх іх бацькі — чорны і белы шаманы — хацелі разлучыць. У выніку на ўваходзе ў цырк людзі “стрэлялі” лішнія білеты, я такога з савецкіх часоў не бачыў! Нават скаргі пісалі — чаму няма білетаў!

На жаль, фармат фестывалю не дазваляе пабудаваць сюжэтныя праграмы. Аднак ёсць яго цырымоні адкрыцця і закрыцця — у адрозненне ад многіх форумаў, якія на гэты конт не напружваюцца. Першы фэст адкрываўся маляўнічым тэатрылізаваным прадстаўленнем, тое ж самае было з фіналам. Так будзе і сёлета. А наогул, на Другім мінскім міжнародным фестывалі цыркавога мастацтва пакажуць дзве праграмы: А пройдзе 19-га і 21-га верасня, Б — 20-га і 21-га, заключнае гала-шоу — 22-га.

Журы стане судзіць кожны выступ па дзесяці-бальнай сістэме і па васьмі паказчыках. (На іншых аналагічных мерапрыемствах звычайна ставяць адну ацэнку. І часта ўдзельнікі атрымліваюць аднолькавыя сумы балаў, пачынаюцца спрэчкі, ляянка, разборкі.) Ёсць грамадскае журы, у якое ўвойдуць вядомыя, паважаныя людзі, не абавязкова са свету мастацтва, і дадуць эмацыйную ацэнку нумарам, узнагародзіўшы “сваім” прызам. Пакінулі і дзіцячае журы. “Прыз глядацкіх сімпатый” уручаць па выніках галасавання глядачоў — яны змогуць запойніць анкету і апусціць іх у адпаведныя скрыні.

Першая імпрэза была прысвечана Беларусі — яе культуры, самабытнасці — і 950-гадоваму юбілею Мінска. У другога фестывалю — свая тэма, аб якой публіка даведаецца толькі на прадстаўленні.

— Ці будуць адрознівацца цэны на фэставыя білеты ад звычайных?

— Не, пакулі нічога не мянялі. Тым жа, хто не зможа патрапіць на форум, не варта моцна перажываць. Лепшыя, на наш погляд, і, спадзяемся, прызавыя нумары мы вырашылі пакінуць у Мінску ў праграме “Брава”, якая будзе ісці з 27-га верасня па 8-е снежня. Увогуле, чакаем усіх аматараў цырка на фестывалі і, вядома, пасля яго!

Аляксей АЛЯКСАНДРАЎ

Змяненні ў Законе аб аўтарскім праве: чаго чакаець?

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Былы кіраўнік Цэнтра па калектыўным кіраванні Аляксей Бічурын тады гаварыў, што не разумее матывіроўкі, навошта памяншаць сфарміраваную гадамі мінімальную тарыфікацыйную кошту парушэння — дзесяць базавых велічынь. Кіраўнік адзела даследаванняў у сацыяльнай сферы Нацыянальнага цэнтра заканадаўства і прававых даследаванняў Рэспублікі Беларусь Сяргей Лосеў парываў тым, што суды завалены позмамі ад аўтараў-літаратараў і аўтараў музычных твораў, якія злоўжываюць сваімі правамі.

“К” у № 19 за 2017 год прыводзіла ў прыклад грамадзяніна, які цягам 2016-га падаў 23 позы на выдавецтвы, што выкарысталі для школьных падручнікаў па чатыры — восем радкоў яго твораў. Сяргей Лосеў быў узрушаны такой “дзейнасцю”: “У агульным аб’ёме хрэстаматый чатыры радкі каштавалі б аўтару некалькі капеек. Калі ў кожнага выдаўца асудзіць па дзесяць базавых, дык можна ўвогуле не працаваць”.

— Згодна з сёлетнім змяненнем памер кампенсацыі за парушэнне выключнага права на аб’ект аўтарскага права ці сумежных правоў будзе складацца ад адной базавай велічыні, — даводзіць Аляксандр Дэнісман.

Аляксандр Міхайлавіч просіць улічыць пэўны нюанс: кампенсацыяю нельга будзе прадаўляць аператарам электрасувязі і пастаўшчыкам паслуг электрасувязі, калі тыя распаўсюджваюць тэлепраграмы, якія ўваходзяць у агульнадаступны пакет. Падкрэсліваецца, што выпуск у эфір такіх тэлепраграм мусіць быць абавязковым паводле патрабаванняў заканадаўчых актаў, а яны самі транслююцца без змянення формы і зместу.

НА СЛОВАХ І НА СПРАВЕ

Яшчэ адным краевугольным каменем для заканатворчаў было пытанне адчужэння аўтарскага права. Спалар Дэнісман тлумачыць:

— Паводле заканадаўства, ліцэнзійны дагавор па агульнаму праву трэба заключачь у пісьмовай форме. Выключэнне — камп’ютарныя праграмы ці базы дзядзеных. З ім іншая гісторыя: пачатак карыстання праграмай ці базай дзядзеных азначае згоду на заключэнне дагавора. Дзякуючы юрыдычнаму дапаўненню з’явіцца яшчэ адно выключэнне: аўтар зможа заключачь ліцэнзійны дагавор, каб яго твор выкарыстоўвалі ў друкаваных сродках масавай інфармацыі, у вуснай форме.

У Законе захавалася магчымасць уступкі выключнага права праз заключэнне дагавора. Аднак нарэшце юрыдычна замацаваным стане ўжыванне на практыцы адкрытай ліцэнзіі.

— Адкрытая ліцэнзія дазваляе аўтару ці іншаму праваўладальніку ў спрошчаным парадку перадаць простую (невключную) ліцэнзію на выкарыстанне аб’екта аўтарскага права і сумежных правоў, — тлумачыць кіраўнік ЦКК. — Усе ўмовы дагавора павінны быць змешчаны такім чынам, каб чалавек меў магчымасць перад пачаткам выкарыстання твора азнаёміцца з ім.

Праваўладальнік загадзя абвясціць ўмовы, на якіх ён згодны прыняць і распаўсюджваць твор аўтара, а гаворвае, бязвыплатным ці не будзе адчужэнне правоў (першапачаткова любы грамадзянскі дагавор па механізме адкрытай ліцэнзіі прадуладжваецца бязвыплатным). Пачатак выкарыстання будзе лічыцца згодай на прыняцце ўмоў адкрытай ліцэнзіі. Па такім спрошчаным механізме два дзясяткі гадоў працуе некамерцыйная арганізацыя Creative Commons. У многіх краінах свету — у тым ліку ў Беларусі — дзейнічаюць яе тыпавыя ліцэнзіі для легальнага і вольнага распаўсюджвання і выкарыстання твораў.

Аляксандр Дэнісман лічыць важным, што пасля ўнясення змяненняў ліцэнзійны і аўтарскі дагаворы будучы юрыдычна аб’яднаны.

КАЛІ НІКЧЭМНАСЦЬ НА КАРЫСЦЬ

Па меркаванні кіраўніка ЦКК, вельмі важна новая юрыдычная ўстаноўка, паводле якой дамова аб стварэнні і выкарыстанні аб’екта аўтарскага права і сумежных правоў, складзеная не ў пісьмовай форме, будзе прызнавацца нікчэмнай. Што гэта азначае? Бывае, аўтару неабходна даказаць, што дамова на выкарыстанне яго твораў насамрэч несапраўдная. Каб гэта зрабіць, праваўладальніку давядзецца марнаваць час на доўгі судовы разборкі. Зараз жа звяртацца ў суд не будзе патрэбы: калі дамова складзеная не ў пісьмовай форме, яна прызнаецца нікчэмнай, іншымі словамі, несапраўднай з моманту заключэння.

У Законе таксама з’явілася палажэнне, згодна з якім аўтар аўдыявізуальнага твора не мае права перашкаджаць вытворцы аўдыявізуальнага твора яго абнародаванню ці адклікаць свой твор, калі не было далатковых пагадненняў у дамове паміж ім і вытворцам. З 2020 года пачнуцца карэкціроўкі ў радыёэфіры: неабходна будзе ўказваць імя аўтара, калі яго твор выкарыстоўваецца ў радыёпраграме.

Пашыраюцца магчымасці вольнага доступу невідучыцых людзей, асоб з паслабленым зрокам ці абмежаванымі магчымасцямі ўспрымаць візуальную інфармацыю да твораў, якія ахоўваюцца аўтарскім правам. Раней размова ішла толькі пра выданні з рэльефна-кропковым шрыфтам. Зараз жа ў рэчышча закона трапляюць спецыялізаваныя тактыльныя выданні, спецыяльныя аўдыёфарматы і іншыя. Чаму ў новым Законе гэтыя спосабы дэталізаваны? Бо было пашырана кола суб’ектаў, якім неабходны доступ да літаратурных, музычных твораў, вучэбных дапаможнікаў. Сярод гэтых асоб значацца не толькі невідучыя, аднак і асобы з абмежаванымі магчымасцямі ўспрымаць інфармацыю.

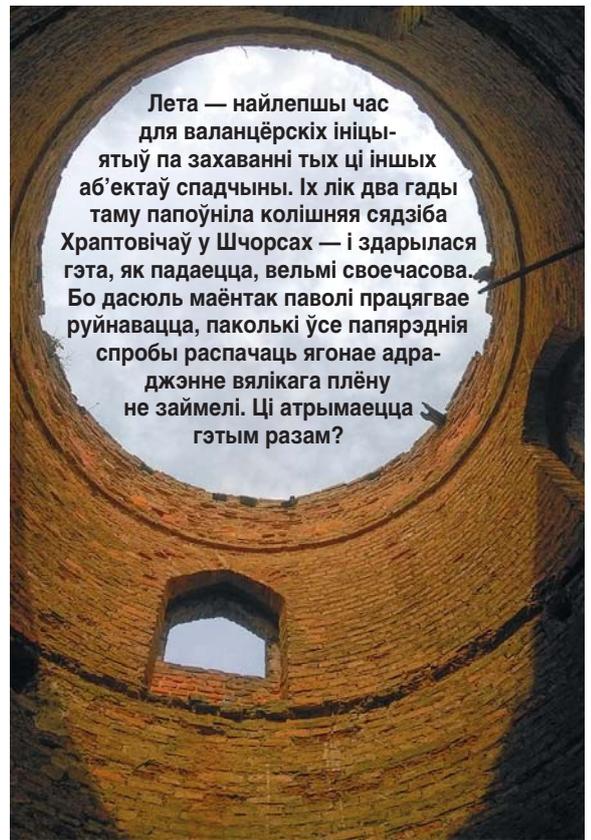
— Акрамя таго, зараз магчыма выкарыстанне твораў у перакладзе для стварэння спецыяльных дапаможнікаў, а самі творы могуць змяшчаць і сціпце. Значыць, у апошнім выпадку твораў неабходна забяспечыць абмежаваны доступ, каб ім не змаглі скарыстацца людзі, на якіх спецыяльныя дапаможнікі не разлічаны.

Змянілася стаўленне да малааб’ёмных твораў: зараз іх можна будзе цалкам чытаць у падручніках. У вучэбныя выданні, якія выкарыстоўваюцца ў адукацыйных мэтах, змогуць папапіць і часткі правамерна абнародаваных твораў. Складальнікам вучэбных дапаможнікаў трэба перагаварыць, ці пазначаны на іх старонках імёны аўтараў і крыніц, з якіх твор запазываецца — па новых правілах гэтае патрабаванне становіцца абавязковым.

Калі ад пільнага ў сферы аўтарскага права галава ідзе крутам, творца можа перадаць усе клопаты па атрыманні ўзнагароджання арганізацыі па калектыўным кіраванні маёмаснымі правамі. Сёння Закон дапоўнены нормай пра тое, што дагавор аб кіраванні маёмаснымі правамі на твор ці аб’ект сумежных правоў заключаецца на неабмежаваны тэрмін.

Аднак можа прыйсці час, калі праваўладальнік перастане адчуваць неабходнасць у такім супрацоўніцтве. Тады ён мае поўнае права адмовіцца ад выканання дагавора з арганізацыяй ці можа вырашыць разарваць дамову не цалкам, а толькі ў дачыненні пэўных твораў ці аб’ектаў сумежных правоў у апаўвядзеныя сферы кіравання. Каб зрабіць гэты крок, кіруючыся новым заканадаўствам неабходна будзе пісьмова паведаміць пра гэта арганізацыі не менш чым за шэсць месяцаў да спынення ці змянення дагавора.

— Хачу папярэдзіць тых аўтараў, што не могуць знайсці магчымасці дайсці па свае ганарары. З 2020 года тэрмін звароту ў арганізацыю па калектыўным кіраванні маёмаснымі правамі знізіцца з пяці да трох гадоў, — дадаў спалар Дэнісман. — Праз 36 месяцаў нявыпапрабаванае ўзнагароджанне будзе пералічываць у даход роспубліканскага бюджэту.

Лета — найлепшы час для валанцёрскіх ініцыятыў па захаванні тых ці іншых аб’ектаў спадчыны. Іх лік два гады таму папоўніла колішняя сядзіба Храптовічаў у Шчорсах — і здарылася гэта, як падаецца, вельмі своечасова. Бо дасюль маёнтка паволі працягвае руйнавацца, паколькі ўсе папярэднія спробы распачаць ягонае адраджэнне вялікага плёну не займелі. Ці атрымаецца гэтаем разам?

Ілья СВІРЫН / Фота аўтара

АЎКЦЫЁН — АЎКЦЫЁНАМ, А ПРЫБОРКА — ПРЫБОРКАЙ

Стары парк у Шчорсах выглядае неахайна і нерамантычна: хмыззэ, вешце, пашарпанья разваліны, зарослая сажалка... Тым не меней, вялізная група турыстаў з цікавасцю слухае экскурсію. Іх увага да гэтага месца заканамерная. Сядзіба ў Шчорсах — гэта не проста адно з соцень спустошаных родавых гнёздаў з балай аднолькавай сумнай гісторыяй. Гід бы з рога дастатку выцягвае адзін прывабны факт з яе мінуўшчыны за другім: рэформы Іахіма Храптовіча, які знакамітая бібліятэка, Міцкевіч ды іншыя славуцасці таго часу...

Тым не меней, шыкоўны гістарычны бэкграўнд на лёс гэтага помніка спадчыны бадай ніяк не ўплывае. З ім дасюль адбываецца тое самае, што і з дзесяткамі іншых — паступовае дэградацыя.

Яшчэ адносна нядаўна флігелі палаца і гаспадарчы двор не так выкарыстоўваліся, хоць сабе і несамавіта. Школа, дзіцячы садок, жылля дамы... Сёння — татальнае запустэчэнне. Апошняй з’ехала крама а-ля сельпо. Зразумела, “нічыйны” статус руйнаванне паскорыў. Нават паштовачнага выгляду вяндыярня нядаўна займела прабоіны ў сваім шыкоўным гонтавым даху. Значыць, яшчэ пару-тройку гадоў — і гонты не будзе.

Парашткі былой велічы мясцовыя ўлады імкнуцца прадаць з аўкцыёна. Іх прайшоў ўжо багата, і ўсё безвынікова. Цана не тое каб надта кусаецца, але ж кожны разумее: вялізны комплекс патрабуе шалёных укладанняў. Пагатоў, паводле ўмоў аўкцыёна, увесці яго ва

ўжытак належыць аўральнымі тэмамі — усяго за чатыры гады.

— І тут праблема найперш у тым, што пакуль аб’ект прадаецца (а гэта можа доўжыцца гадамі), у яго ніхто не ўкладае ні грошай, ні намаганняў. Маўляў, навошта: хай іх укладае ўжо новы ўласнік, — кажа старшыня культурна-асветніцкага фонду “Шчорсы і Храптовічы” Ганна Булда.

Сама яна перакананая, што такая вялікая і знакавая сядзіба павінна застацца на балансе дзяржавы. А супрацьстаяць няўможнаму працэсу заняпаду варты неспунына, без залежнасці ад аўкцыёнаў.

І вось, у Шчорсах ужо трэці сезон працуюць валанцёры — хлопцы і дзяўчаты з мінскіх ВНУ. Яны вызвалілі ад вешця і смечта тое месца, дзе да Першай сусветнай стаяў палац Храптовічаў, грунтоўна прыбраліся ў фальварку “Мураванка”, а цяпер вось заняліся расчысткай меліяратыўнага канала, каб спыніць падтапленне парку. У адну змену прыязджае пад два дзясяткі чалавек. Цягам двух тыдняў яны спяць на падлозе ў звычайнай вясковай хаце, гуляюць з мясцовай моладзю ў валебол, адрываюцца на “дыскачак”... І, вядома ж, робяць добрую справу.

У хвотніках нястачы няма — наадварот, ёсць нават невялікі конкурс. Рамантыка прываблівае многіх. Але толькі чамусьці не мясцовых. Як кажа Ганна Булда, адносіны да яе ініцыятыў тут, вядома, ухвальныя, але... пасіўныя.

— Бывае, запрасіш на суботнік чалавек дзвядцят, і ўсе пабяжыць, што прыйдуць, — кажа яна. — А прыходзіць хіба пару чалавек. Нават не ведаю, як гэта пераламачь. Чаму людзі не ўспрымаюць свае адметнасці як тое, што вартасць высылка?

Каб знайсці паразуменне з мясцовай супольнасцю, фонд на грантаўскія грошы паставіў у парку прыгожую альтанку з дзіцячай пляцоўкай. Летась ладзіў і кінапаказы пад адкрытым небам, але нешта яно не пайшло.

ПУСЦЬ КАРАНІ

Мінчанка Ганна Булда вітае мяне на парозе сваёй паўразбуранай хаціны, якую яна зусім нядаўна купіла ў Шчорсах. Што яшчэ раз само па сабе сведчыць: карані яна пусціла тут глыбока. “Тубыльшы” яе ўжо даўно прымаюць за сваю і часяком завітваюць па нейкай справе ці “проста пагаварыць”. Хаця родам яна не адсюль, сваякоў тут не мае. Ды і наогул: пра існаванне такой вёскі, як Шчорсы, даведлася не так і даўно.

ва параіла іншы спосаб: стварыць дабрачынны фонд. Па парадку яна парэкамендавала звярнуцца да свайго былога студэнта — цяперашняга дырэктара Нацыянальнага гістарычнага Паўла Сапоцкі, які раней працаваў у фондзе “Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага”.

— Павел Міхайлавіч вельмі кантакты чалавек і лёгка адгукнуўся. Яго кансультацыі істотна дапамаглі мне прайсці розныя юрыдычныя працэдурны, — распавядае спадарыня Ганна. — А іх, трэба адзначыць, было нямала. Не так і лёгка зарэгістраваць фонд.

А пасля таго, як новы фонд з’явіўся на свет — прычым не толькі дэ-юре, як некаторыя іншыя грамадскія арганізацыі, — жыццё Ганны Булды ў корні

людзі патрыятычныя, пра пазыканы яны не нагадваюць.

Між тым, праект зон аховы трэба было б распаўсюдзіць даўно. Тады б не ўзнікла прынамсі аднаго непаразумення.

ПАРКАН ПАСЯРОД ПАРКУ

Літаральна ўсутыч да найбольш прывабнай і найлепш ацалелай (пакуль што) часткі маёнтка — закінутага дома аканома — усталяваны высокі жалезны паркан. Ён пазначае прыватную тэрыторыю. Аграсядзіба, якая з’явілася ў парку некалькі гадоў таму, выглядае на агульным тле выпаскай упарадкаванасці. Пагатоў, не можа не радаваць і сёны гістарычны ўхіл.

Але гэта сёння, а вось заўтра (пры аптымістычным развіцці

тады ён будзе выглядаць больш прэзентабельна.

Зрэшты, аднаго чалавека тут замала: надта вялікія плошчы. А калі яшчэ ўлічыць, што ў кіламетры-другім ад сядзібы Храптовічы заснавалі свой фальварак “Мураванка”... Вонкава ён вельмі падобны да сярэднявечнага замка, і цяжка паверыць, што вежы на-самрэч выкарыстоўваліся ў якасці кармаховішчаў.

Лёс гэтага славутага сельска-гаспадарчага комплексу здаваўся зусім ужо безнадзейным — хаця б таму, што ён нават не ўключаны ў Дзяржспіс. Дахі даўно праваліліся. Вялізная тэрыторыя зарасла такім хмыззём, што праз яго было цяжка прабіцца.

Але летась валанцёры зладзілі там генеральную прыборку. Хмыззё павыкошвалі, раскрышылі старую брукванку. І сёння фальварак выглядае зусім іначэй. Яго хараво можна ўбачыць з недалёкай шашы. Як вынік — машыны сталі сюды збочваць. За палову галзіны налічыў іх шэсць. І здзіўўся: як мала трэба, каб пе-

Ёсць пасіянарый — ёсць прагрэс...

У сядзібным ансамблі пануе запустеннасць...

овыя ўлады, пэўна, вырашылі, што заканадаўства аб ахове спадчыны на той будынак не распаўсюджваецца. Але ж у Дзяржспісе ў якасці аб’екта аховы пазначаны парк, на тэрыторыі якога камяніца стаяць. Хіба гэтага не дастаткова?

Урэшце, у мяне ўзнікла і яшчэ адно пытанне: чаму ж уласнік сядзібы, які заяўляе пра намер перафармаваць адрэджэнню Шчорсаў, не робіць гэта “як трэба” — ды яшчэ і супольна з фондам? Як распавяла спадарыня Ганна, пачыналі яны і сапрады разам, але потым сцяжынкі разышліся праз розныя непаразуменні. Што ж, шкада!

Дарэчы, сам парк плошчай болей за 30 гектар таксама спараджае нямала праблем. То старыя дрэвы спілююць у рамках “добраўпарадкавання”, то лішак вады пачне ствараць праблему для раслін... Ды і агульны яго выгляд, як я ўжо казаў, пакуль не ўражае.

Ганна Булда дамагаецца ад мясцовых уладаў рэгулярных пакосяў. Калі гэтага не робіць, зачышчанае валанцёрамі тэрыторыя вельмі хутка зноў ператворацца ў джунглі. І ўрэшце дасягнутае папярэдняе пагадненне: неўзабаве ў сельсаветах будзе адкрыта вакансія для чалавека, чый працай стане добраўпарадкаванне парку. Хочацца верыць,

раўтварыць разваліны ў тураб’ект! Прычым большасць наведальнікаў сёе-тое пра Храптовічаў ведае — а нехта і сам вам распавядзе мясцовыя гісторыі, пачуць ад бабулі.

— Гаспадары б сюды! — кажа адзін з наведальнікаў. — Іначый парадку не будзе.

У бліжэйшых планах фонда — прапрацоўка дакладнай канцэпцыі выкарыстання маёнтка. Ганна Булда як чалавек высокаарганізаваны лічыць гэта не прастай фармальнасцю: трэба яшчэ на базе вызначыцца з тым, што належыць рабіць, а потым ужо пачынаць.

Але ці ажыццявяцца добрыя намеры і ці зменіць свой вектар сумны пакуль што ход рэчаў? Тут у нашых варунках усё залежыць ад асобы.

Кожная з падобных ініцыятыў у справе аховы спадчыны ўтрымлівае аднолькавую дэталю. У эпіцэнтры амаль заўсёды самаахварны пасіянарый, які гурце вакол сябе іншых. Ёсць пасіянарый — ёсць прагрэс. З аднаго боку, такая залежнасць ад чалавечага фактара сведчыць пра брак сістэмнасці. З іншага — добра, што такіх “ апекуноў” у нашых помніках становіцца ўсё болей. І, вядома ж, вельмі радуе яго з’яўленне і ў Шчорсах.

...але ён усё адно прыцягвае турыстаў.

— Аднойчы я сасніла, што займаюся аднаўленнем прыгожай шляхецкай сядзібы, — распавядае яна фантастычную гісторыю свайго з’яўлення ў гэтых мясцінах. — А якой менавіта — не зразумела. Прачнулася — і стала шукаць. Звярнула па кансультацыі да вядомага прафесара Анатоля Федарука, той даў мне цэлы спіс. Але як толькі я “нагугліла” Шчорсы, адразу адчула: гэта маё!

На пачатку ў спадарыні Ганны быў намер знайсці для гэтай сядзібы інвестара. Але яе спробы ніякага плёну не прынеслі: ніхто не хацеў укладання ў такі аб’ект. Кожны бізнесмен разумеў, што ён патрабуе тытанічнай працы і вялізных затратаў, якія нават у найлепшым выпадку пачнуць вяртацца праз дзесяцігоддзі. І тады яе выклалчыла ў Белдзяржуніверсітэце культуры і мастацтваў (Ганна сканчала “завочку” па менеджменце ўжо ў сталым веку) Святлана Ганчаро-

змянілася. У мінулым засталася “звычайная” праца і тыповыя сталічныя побыты. Фонд, справамі якога яна займаецца пастаянна, вымогвае ўсе сілы і час. А грошай не дае. Спяраша для дырэктара планаваўся заробак, але неўзабаве выявілася, што плаціць яго проста няма з чаго.

Што адметна, дзейнасць фонду пачалася не з амбітных пачынаў, а з навядзення парадку ў сядзібе і неабходных даследаванняў. Супрацоўнікі Інстытута эксперыментальнай батанікі НАН Беларусі аглязелі парк, і валанцёры потым кіраваліся іх рэкамендацыямі.

А затым фонд узяўся за такую цяжкую, але неабходную справу, як стварэнне праектаў ахоўных зон. І паспяхова яе завяршыў: дакумент сёння чакае зашырджэння Міністэрства культуры краіны. Праўда, дасюль яшчэ вінаваты за працу навукова-практычнаму цэнтру “Рэстабіліс”, але паколькі архітэктары адтуль —

падзей), калі з’явіцца агульнае разуменне, што рабіць з помнікам, і сродкі для ўваабалення той канцэпцыі, могуць узнікнуць не абы-якія праблемы. Бо абгарэджаная парканам прыватная тэрыторыя — гэта свайго кшталту “іншародны аб’ект” у гістарычным ансамблі. Наяўнасць у аднаго гістарычнага комплексу розных уласнікаў, а іх тут ужо і без прыватніка ажно чатыры, рэдка калі прыводзіць да добра.

Гаспадар аграсядзібы прыдбаў невялікую камянічку, якая ўваходзіла ў склад ансамбля (калі побач была школа, там жылі настаўнікі, таму і сёння той дом называюць “настаўніцкім”), істотна яе перапрабіў і “дапоўніў” іншымі пабудовамі. Болей за тое — як уласнік маёмасці, ён звярнуўся ў сельсавет з просьбай выдзеліць яму ўчастак у 25 сотак, і яго атрымаў. Так і з’явіўся паркан. Апрача мясцовых уладаў, ён нікуды і не звяртаўся — у чым неадназначна прызнаваўся ў СМІ.

Легендарнаму фатографу Юрыю ІВАНОВУ, якога мы маем маральнае права з гонарам назваць “вечным культураўцам”, не так даўно споўнілася 80. Напярэдадні юбілею СМІ літаральна стракацелі інтэрв’ю з ім. Але мы, шчыра павіншаваўшы шаюнага калегу, вырашылі на наўмысна адкладзі гутарку на паснейшы час — каб атрымалася яна не “дацкай”, а праблемнай, не “паднагоднай”, але актуальнай заўсёды. Балазе, вечных праблем у фатаграфіі хапае.

Фота Віктара ДРАЧОВА

Ілья СВІРЫН

— Вам было наканавана перажыць тую тэхналагічную рэвалюцыю ў фатаграфіі, якую спарэдзіла развіццё лічбавых тэхналогій...

— Так, дасюль памятаю свой самы першы падручнік па фота, які гартаў гадоў у дзесьці. Там было чорным па белым напісана: той вынік, які атрымаецца ў святле чырвонага ліхтара, заўсёды можа быць непрадказальным. Цяпер такога няма.

— Ці не насталі ў вас у гэтых часах, калі ўжо сам працэс здаваўся магчымым?

— Шчыра кажучы, не. Калі вы абедзеце, вам не нарта цікавы шлях стравы да вашага стала: на якіх плантацыях расла бульба, дзе рохкала мяса, на якой глыбінні злавываюць соль. Галоўнае, каб было смачна, ці не так? Тое самае і з фатаграфіяй. Працэс — гэта дэталі. Галоўнае іншае — тое, што ты пабачыў і адноставаў.

— Сёння ўмельства, якое раней было папулярнае “касце далучаных”, стала даступным літаральна кожнаму. Няўжо гэта вас не бліжэць?

— Як казаў на маім юбілейным вечары старшыня Савета Рэспублікі Напьянальнага Сходу краіны Міхаіл Мясніковіч, сёння ўсе мы фатографы — толькі ў некаторых атрымаецца лепей. На маю думку, чым болей фотакарэспандэнтаў і фотаапаратаў, тым жывы цікавей.

— Але калі часосы становіцца зашмат, немінуча пачынаецца дэвальвацыя...
— Калі на нейкае мерапрыемства збіраецца сто фатографуў, зьмякчы ў іх ва ўсіх абсалютна розныя. Бо кожны бачыць па-свойму. Прыкладам, фотакарэспандэнт часопіса “Лайф” адышоў убок і зды-

маў тую ці іншую зорку ў натоўпе іншых фатографуў. І такім чынам выйграваў спаборніцтва. Бо гэта быў ягоны погляд — арыгінальны. Адсюль і мараль: трэба кожны раз шукаць той погляд на жыццё, які адрозніваецца ад усёга іншага.

— Даўня я этычная дилема: фатограф павінен фіксаваць жыццё, не ўмешваючыся ў яго, альбо становіцца ўдзельнікам падзей? Гэта тычыцца найперш тых, хто здымае войны і катастрофы — але, вядома, не толькі...

— Нейк мне задалі пытанне: ці не хацелі б вы здымаць у гарачай кропцы? Не, не хацеў бы. Ёсць фатографы, якія несупынна шукаюць экстрэмальныя сітуацыі. Я ж хіба раз-пораз трапляю ў іх волюй вы-

— У 50-я гады фотакарэспандэнты насілі з сабой у кофры белы халат, і калі прыязджалі на ферму, апраналі яго на дыярак — насамрэч іх адзенне было зусім не белага колеру. І калі ўзяць падшыўку за твая часы, можна прасачыць, як той халат вандраваў з аднаго раёна ў другі. Але я такога халата не меў. А калі бачыў людзей у бруднай вопратцы, проста іх не здымаў — вядома, калі гэта не нафтавікі альбо рабочыя за станком. Я не іпаў, дзякаваць Богу. Можна, у нейкіх сітуацыях ішоў на пэўныя кампрамісы, але...

— Аднак хіба тое, пра што вы кажаце — гэта ўжо не прыкаршванне рэалісці?

— Лічу, рэальнасць павінна быць... рэальнай. Іншая спра-

яго імкнуліся. А дрэннае яны і самі ўбачаць.

— Ці павінен фатограф рабіць людзей прыгажэйшымі, чым яны ёсць насамрэч?

— (Паўза, бо звяніць тэлефон. З дынаміку чуваць кампліменты таленту фатографа — ІС.) Вось мне толькі што тэлефанавала адна цудоўная лекарка. Мяне прасілі зрабіць яе здымак, і мы з ёю прапрацавалі. Якім чынам? Распавяду. Яна заходзіць да мяне ўся ў сваіх справах, з халоднай вуліцы... Якое тут атрымаецца фота? Мне спатрэбілася трохі часу, каб яе разгаварыць, растапіць гэты лёд. А потым я ўбачыў яе цудоўны велькі погляд — і заставалася толькі нахіснуць на спуск. Дык вось, пра прыкарш-

— Для мяне гэта стала сюрпрызам, бо сам я на яе не падаваў. Памятаю, прыехаў у маскоўскую рэдакцыю і бачу: вешуце нейкага Юрыя Іванова з прызусуджэннем прэміі World Press Photo. Думаю: нічога сабе, колькі ў свеце развалюся Івановы!

— Ці бывала ў вас так, што кантакт з героем не наладжваўся? А фота зрабіць патрэбна.

— Правады, канешне, здарожжа, але не фатальныя. Як казаў Еўтушэнка, “людзей неінтэрасных у міре нет”. Проста на чалавек з дрэнным настроем мне даводзіцца патраціць болей часу. Часам бачыш твар героя — і прапануеш яму: а давайце мы з вамі сустрэнемся заўтра. І назаўтра ён прыходзіць ужо зусім з іншым настроем. Бывае, у выніку ты адчуваеш сябе як выпіснуты лімон, трэба нейк аднавіцца. Але такая жа праца фатографа.

— Працуючы разам з вамі, неадночы бачыў, як суворы чыюнік даброў. Як вам удаецца знаходзіць кантакт нават з самымі складанымі героямі?

— Калі ў 1965 годзе я прыйшоў у АПН (а папраціў туды бадай выпадкова — мяне запрасілі. Як і заўсёды ў маім жыцці здаралася), атрымаў першае зананне — зрабіць фота прэзідэнта Акадэміі навук БССР Васіля Купрэвіча. А гэта ж глыба пад два метры, былы матрос рэвалюцыйнага крэйсера, знакаміты батанік. Прыйшоў да яго хлапчына гадоў 25 — і нейк разгаварыў. Асабліва акадэміка тады цікавіла тэма геранталогіі, і я пра тое загады ведаў.

І вось, праз нейкі час мне трэба было зрабіць фота ягонага намесніка — легендарнага Кандрата Крапіва. Па шчырасці, усе папярэдняе яго здымкі не нарта адпавядалі... маштабу асобы — і, пэўна, прычына тут не ў фатаграфіях. Я думаў: як бы яго “раскрыць”. Згадаў, што нядаўна ў Кулапаў-

скім была прэм’ера “Брамы неўміручасці”. А там Крапіва высмейваў нейкага ілжэнавукоўца, які пісаў працы па геранталогіі. І з фотаапаратам напатагоў яго пьгаю: скажыце, а ці не Купрэвіча вы мелі на ўвазе? Ён зірнуў на мяне — і я паспеў ухапіць гэты момант. Натуральна, праз секунду пачаў алнекавацца. Але ягоны позірк з хітрынкай ужо быў зафіксаваны.

— Як падаецца, вы ведаеце, у чым сакрэт фатаграфіі...
— Я? Ды не! Сакрэту фатаграфіі я не ведаю. Дагэтуль. І, пэўна, не даведваюся. Бо ніякага сакрэту папросту няма.

— Вас цікавіць тое, што робяць маладыя фатографы? Што б вам хацелася ім сказаць пры сустрэчы?
— На маім юбілейным вечары былі два маладзейшыя калегі, якім я імкнуўся дапамагчы праз свой досвед: Віктар Ведзень і Аляксандр Бачыла. Яны зрабілі там бліскучыя фота. І, думаю, гэтыя аўтары яшчэ сябе праявіць. А што я магу сказаць тым, хто толькі прыходзіць у фатаграфію? “Здравствуй, племя маладое, незнакомае”. І дадам ад сабе: давайце знаёміцца!

Юры ІВАНОВ: “Ён зірнуў на мяне — і я паспеў ухапіць гэты момант”

Валянціна Церашкова ў Мінску.

ва — якая рэальнасць нас цікавіць. Скажам, калі я здымаў працу хірурга — а мне даводзілася прысутнічаць пры аперацыях некалькі разоў, у прытнасці, пры перасадцы ныркі — у мой аб’ектыв не трапілі разрэзы на целе. Мяне цікавілі вочы хірурга, тое, як у яго праступае праз маску пот... А ёсць людзі, якіх я бы назваў не фатографамі, а крміналістамі. Ну і хай сабе. Але мае задачы іншыя — паказаць чалавека, які робіць добрую справу. І я заўсёды такія магчымасці меў. Яшчэ за савецкім часам такія мае фота часта публікаваліся за мяжой. Вядома, я не паказваў на іх трушчыбы, бруд... З іншага боку: а навошта?

— Але таксама жыццё...
— Мой сябра Арнольд Памазан падараваў мне наступную фразу: “Няважна колькі дзён у тваім жыцці. Важна, колькі жыцця ў тваіх днях”. І якое гэта жыццё, дадам я. Ці тое жыццё ты назіраў і здымаў, якое варта было?

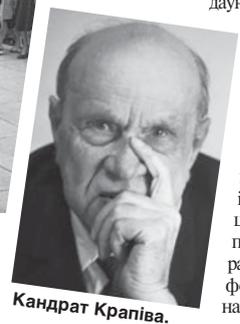
— Савецкіх фатографуў часта абвінавачвалі ў фальсіфікацыі рэалісці. Што вы можаце на гэта адказаць?
— У кожнай краіне ёсць трушчыбы. Сваю вялікую выставу я назваў “Паміж белым і чорным” — гэта мне, дарэчы, Яўген Рагін падказаў. Праўда, ён прапанаваў “Паміж чорным і белым”. А ёсць людзі, якія бачаць толькі чорны бок ды імкнуцца яго паказаць. І што, няўжо ад гэтага становіцца лепей жыць? Ды наўрад ці. Таму маё крэда наступнае: трэба выявіць такое жыццё, каб людзі да-

ванне... Я не называю сабе фотамастаком — хай іншыя сабе так называюць. Але я і не той фатограф, які здымае на пашпарт. Я паказваю чалавека такім, якім мне яго хочацца бачыць.

— Вы прамовілі слова “папрашваць”...

— Ну так. Нядаўна я завяршыў вялікі праект — партрэты ўсіх 208 акадэмікаў і членкараў НАН Беларусі. І калі да мяне звярнуліся з гэтай прапановай, прагучала пытанне пра тэрміны. Спярыў іх разлік быў такі: калі множыць 208 на 5 хвілін... Я запярэчыў: не-не, на кожнае фота мне трэба мінімум гадзіна! Бо перад сесіяй абавязкова вывучаў біяграфію навукоўцы, яго дасягненні. І задаўшы яму пытанне ў тэму, атрымаваў зусім не той позірк, якім глядзіць у аб’ектыв кліент экспрэс-фота. З многімі нават пасябраваў. І ў выніку прапанаваў над гэтым праектам недзе паўтара года.

— У мінулым інтэрв’ю вы распавядалі, як “добрыя людзі” з ЦК партыі перашкодзілі вам намінацыю на World Press Photo. Аднак потым гэтую прэстыжную прэмію вы, усё ж, атрымалі за знакамітую “Лятучку”...

Кандрат Крапіва.

Вертыкаль Дантэ і Беатрычэ

Рэжысёр Ірына Кадзюкова стварае свае фільмы нібыта ювелірныя творы. Высакародны матэрыял, карпатлівае яго вывучэнне, творчая агранка — і перад глядачом лягуцае адметная анімацыйная карціна, што скарае глядачоў на многіх кантыентах. “Дантэ, Беатрычэ” — такую назву мае новы фільм слаўтай аўтаркі, прысвечаны каханню сусветна вядомага паэта і яго дамы сэрца. “Аніякіх доўгіх светлых завіткаў. Мы ўбачылі Беатрычэ такой — з тонкім профілем і прыбранай прычоскай. З залатымі валасамі, у чырвонай сукенцы”, — паказвае малюнак умілаванай Дантэ Ірына Кадзюкова. Напярэдадні вялікай анімацыйнай прэм’еры, што адбудзецца ўжо ў верасні, мы завіталі ў майстэрню рэжысёра, каб распытаць пра яе новы фільм ды каханне, што не ведае часу.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ / Фота Ганны Шарко

СУСТРЭЧА Ў ФЛАРЭНЦЫ

— Ірына, віншую вас з новай карцінай. Пачну з глабальнага пытання. Амаль усе вашы стужкі пра каханне. Вы заўжды знаходзіце пэўную гісторыю, што вяртае гэтаму пачуццю яго высакародны сэнс. Ці можна казаць пра тое, што фільм пра каханне Дантэ і Беатрычэ — новая для вас прыступка да тэмы?

— Дзякуй, Дар’я, за пытанне. Сапраўды, пасля серыі “Каляндныя апавіданні”, я распачала ўмоўны цыкл “Казкі і неказкі пра каханне”. У яго ўвашло каля пяці — шасці стужак, і вось апошняй работай патрабавала, я бы так сказала, духоўнай кульмінацыі. Пры ўсёй любові да Шэкспіра краіна “Рамэа і Джульета” не хацелася. Ды і па-сутнасці: а што можа быць больш абсалютным за Дантэ? Вось зараз мы загаварылі пра каханне, і я магу ўзгадаць фразу Чэстэртана, якую можна лічыць эпіграфам да фільма, ды і майго цыкла. “Мы ўсе любім казкі пра каханне, таму што з маленства чужым яго кліч”. Паглядзіце, не з малалодзі, малалетства, а як толькі чалавек нарадзіўся. На мой погляд, гэта вычарпальна.

— Ведаю, што вы творца, які заўжды прыслухоўваецца да знакаў, вобразаў. Штосці падштурхнула вас да такой няпростай работы?

— Вы маеце рацыю, усё пачалося з Фларэнцыі. Мы падарожнічалі з сынамі па горадзе, і выпадакова зайшлі ў Царкву Святой Маргарыты. Я не ведала, што гэта той самы знакаміты храм Дантэ Алігеры і Беатрычэ Парцінарты. Там цалкам выпадкова мой позірк трапіў на магілу Беатрычэ. Побач стаў такі вагончык з чэзлымі кветкамі і скрыня з лістамі да яе. І пліта ў сцяне з імем знакамітай каханай. І усё. Але ўбачанае ўразіла мяне надзвычайна. Далейшая гісторыя раптам стала для мяне рэальнасцю. Я была кранута да слёз. З гэтага моманту усё і пачалося. Потым мы гулялі па тых мясцінах, дзе яны сустракаліся — у Фларэнцыі яны вядомыя. Калі можна назваць галоўны знак, што натхніў мяне ўзяцца за матэрыял, то, вядома, гэта ён.

СІРАТА, ВОІН І ПАЭТ

— Гісторыя Дантэ і Беатрычэ ўнікальная тым, што героі бачыліся ўсяго два разы. Не зусім, як гаворыцца, шмат матэрыялу. Вас гэта не палыхала?

— Версіі ёсць розныя, але, сапраўды, яны бачыліся не больш за

некалькі разоў. І на пачатку ў маім сцэнарый толькі гэтыя дзве сустрэчы і былі. Ды яшчэ я трымала ў галаве раманс Эльміры Галеевай, — ён задаваў настрой будучай карціны. Канешне, было хвалоюча, нават страшна — каб стварыць гісторыю, вядомую і не вядомую кожнаму. Аднак потым я пачала вывучаць біяграфію Дантэ, Беатрычэ, і матэрыял мне падказаў.

Увогуле, я зрабіла шмат адкрыццяў. Што Дантэ застаўся сірагой — яго маці памерла, калі

ён быў яшчэ хлопчыкам. Яго выхоўвала маць. Што першы раз ён убачыў Беатрычэ, калі яму было дзевяць гадоў. Гэта вядомы факт, але толькі задумайцеся! Другі раз ён сустрэўся з ёй — у васямнаццаці... Дантэ быў не толькі паэтам, мысліцелем, а і воінам, кавалерыстам. Мы прывыкліся мець ва ўяўленні такое аблічча сусветнавядомага філосафа ў лаўровым вянку, якім выявіў яго Сандра Баціччэлі, але гэта быў жыццё чалавек са сваімі стражамі і стратамі. Прычым, яго каханне ўзышло ў юнацтва. І вось калі асоба раскрываецца ў такіх катэгорыях як “мама”, (дарэчы ў “Боскай камедыі” прысутнічае гэта слова, — ці тое не дзіва?), “мацьха”, “брат”, “дзядзюшка па імені Беатрычэ”, многае бачыцца ў іншым ключы.

— А Беатрычэ? Злаешча, яна, у цэлым, тая Дама сэрца, якая яшчэ пры жыцці стала вобразам.

— Дзякуючы тым, што Беатрычэ не была цалкам безініцыяцыйнай у іх стаўках. Яна першая з ім навіталася на трэцій сусветы. У той час яе вітанне значыла згоду на стаўку, прыязнасць. На мой погляд, гэта быў даволі смелы ўчынак.

— Калі вы зразумелі, што гісторыя пачынае складвацца?

— Калі ў кіно з’явіўся Джота. Я адчувала, што Дантэ неабходны хтосьці — пэўны суразмоўца, якому ён мусіў выказаць свае пакуты, перажыванні — так і ўзнік Джота. Розніца паміж паэтам і мастаком

ніку такога ходу аказаліся надзвычай працаёмкімі.

Па-другое, спалучэнне розных стыляў. Напрыклад, прататып вобраза Беатрычэ ў нашым кіно — выява французскага мастака-сімваліста Адольфа Ралона. З Сярэднявечча ў нас толькі фонавыя тэатры, — усё астатняе больш сучаснае. Мы парушылі ўсе каноны, якія маглі. Аднак я адмыслова запрасіла на стужку Алу Маюшэўскую, мастака вельмі вольнага, своеасаблівага, — і чакала ад яе падобнага свавольства, пошукі. Візуальныя рашэнні, калі прыгледзецца, у нас даволі разнастайныя, але ўсё разам глядзіцца як класіка з класікі.

Па-трэцяе, музычная прастора. Галоўнай песняй фільма ў нас становіцца раманс Эльміры Галеевай на вершы Андрэя Белга. Таксама нейкае вар’яцтва. Аднак іншай кампазіцыі мне і не бачылася, яна гучала ўва мне, як толькі я распачынала працу над гісторыяй. Хачу падзякаваць і Віктару Капышко, які адмыслова напісаў музыку для нашай карціны. Я прасіла ў Віктара толькі кавалачак са “Струн Францыска”, але ён захапіўся стужкай і прапанаваў яшчэ музычныя вар’янт да пэўных сцэн.

НЕ ІГРА, А ПРАЖЫВАННЕ

— Не магу не заўважыць, што Дантэ ў вашай карціне гучае не акцёр, а паэт Дзмітрый Строцаў. Гэта таксама быў свядомы ход?

— Цалкам. Прыадкрыў вам і мае першапачатковыя задумкі. Прызнацца, мела такую фантазію, каб Дантэ ў стужцы агучыў Міхалі Барышнікаў. Калі убачыла знакамітага танцора на монаспекталі “Бродскі-Барышнікаў”, дзе ён чытаў вершы, — для мяне супалі многі рэчы. Шкада, што ідэя напаткала мяне позна. Творчыя людзі, ведаеце, звычайна шчодрыя. Хто ведае, як зрагаваў бы на прапанову Міхалі!

— Ды тым не менш...

— ...канчаткова баспела ў тым, што гэта павінен быць хтосьці не зусім акцёрскі. Каб гэта была не ігра ў паэту, а ягонае жыццё, пражыванне. У нейкім сэнсе, каб гэтыя людзі былі адной прафесіі, светаўспрымання. Імя паэта Дзімы Строцава вось у гэтым кантэксце мне ўзгадалася адразу. На шчасце, ён з цікавасцю пагадзіўся на маю прапанову. У тых жа такіх пачатках: паэт Дзмітрый Строцаў.

— На мой погляд, яго голас гучыць вельмі арганічна. Цікава, а вы давалі Дзмітрый пэўныя ўстаноўкі падчас чытання таго ж “Новага жыцця”?

— “Новае жыццё” — вельмі няпросты твор, які лічыцца першай аўтабіяграфіяй пачушша. Там ёсць і вершы, і проза. Прызнацца, шмат думала над тым, як зрабіць так, каб сучасны глядач не стаміўся ад яго празмернага чытання. Аднак, каб ён абавязкова пачуў радкі Дантэ. “Затрыміце, збяліце, лёг у ложак і пачаў думаць аб Найдуоднейшай”, — калі разумееш, што Дантэ быў юнак з плочі і крыві, то можна ўявіць, што ён не толькі трыміце, а хутчэй за ўсё скакаў ад шчасця, калі Беатрычэ адказала на яго вітанне. Таму ў дзесянях героя я хутчэй дазваляла сабе такія вольнасці. А вось у агучы Дзмітрый справіўся з усім выдатна.

ЯНЫ НЯЗМЕННЫЯ

— Ірына, мы з вамі пагутарылі пра ўсе вольнасці і навацы. Аднак для мяне самым нечаканым і моцным пунктам у вашай стужцы стаўся дзюхвіліны план, калі гучыць раманс “Да яе”, і мы глядзім на фрэску сярэднявечнага горада, што рухецца. Дантэ ўжо ў выгнанні, жыве ў адной з камяніц у адным з італьянскіх гарадоў. Ваша карціна закахваецца на гэтым моманце, літаральна абыраючы далейшае жыццё паэта. Усё, што здарыцца з ім потым — не важна, бо самае галоўнае ўжо адбылося.

— Дар’я, дзякуй за водгук, усё прыблізна так і ёсць. Калі загурвалася ў лёс паэта, становіцца зразумелым, што усё яго жыццё — гэта ланцужок страт. Ён згубіў маму, потым Беатрычэ, потым Фларэнцыю. Вы правільна кажаце пра ўмоўны сярэднявечны горад, — Равена, Балонья, Венецыя — не важна, дзе ён жыў і блукаў, усё роўна гэта ўжо не яго родны горад. Яго знешняе жыццё завяршылася — ён распачынае ўнутраную працу, працу розуму і душы — “Боскую камедыю”.

— Талды атрымліваецца, што ваш фільм пра першае каханне?

— Менавіта. І яно можа быць такой сілы, што зменіць чыёсьці жыццё. А калі закаханы чалавек Дантэ — ён у сваю чаргу зменіць жыццё ўсяго свету. Я не памятаю хто гэта сказаў, але словы вельмі трапныя: “Мы ўсе жывем у свеце, адфармаваным Дантэ. Проста пра гэта не думаем”.

— На вашу думку, у сучасным стагоддзі каханне змянілася?

— Мне падаецца, што не. Можна быць таму, што мяне заўжды цікавіла вертыкаль... Так, у гарызанталь штосці змяняецца, а вось такія рэчы, на маю думку, нязменныя. І ў сучасным веку мне даводзілася сустракаць гісторыі вечага каханя. Дантэ і Беатрычэ — не адзіныя.

У мінулую суботу я і мой старэйшы сын Сцяпан адправіліся з вудамі на вадасховішча ля вёскі Пятровічы (ад Соснаў у бок Гомеля). Назіранне за паплаўком на азёрнай роўнядзі — цудоўны сродак антыстрэсавай тэрапіі. Вялізнае возера ў атачэнні хмызняку і з утульнымі “кішэнямі” (якраз для дваіх), каб без перашкод закідаваць снасць, прывабіла не адзін дзясятка аматараў рыбацкага адпачынку. Але я не пра тое, як добра бярэцца рыба на ўсходзе сонца. Я пра надзвычайную ўсмячанаць гэтых “кішэняў” пластыкавымі пакетамі, бутэлкамі, паперай і кардонам, харчовымі адходамі і іншымі непрыемнымі сведчаннямі актыўнай жыццядзейнасці. На такое здольны толькі чалавек. Як ні сталіся, а прыбраць усё не змаглі. Згадаў сітуацыю невыпадкава.

заване шоу (флэшмобы з удзелам роставых лялек, лазерная анімацыя).

Яшчэ адно нетрадыцыйнае свята. Гэтым разам у вёсцы **Фарынава Полацкага раёна**. Напярэдні Дня будаўнікоў паселішча адзначае дзень нараджэння. Восі і сёлета 10 жніўня ў пяты раз прайшло імідж-шоу “Фарынаўская марка”. Гэта не проста свята вёскі. Гэта мерапрыемства, здольнае прыцягнуць жыхароў і тасцей усіх узростаў. Апрача канцэртных праграм ёсць бегавела-кампот “Фарынаўскі дзвіг”, конкурсы “Тая самая бабуля” і “Залаты голас Фарыно”, а таксама маладзёжныя стрыт-гульні.

Мядовы фэст адсвяткавалі ў аграгарадку **Цырын Карэліцкага раёна**, а мядовы кірмаш ладзілі ў **Граўжышках**, што на **Ашмяншчыне**.

Сталінская цэнтральная бібліятэка правяла 7 жніўня пасяджэнне клуба “Вытокі” пад назвай “Яблычны Спас сабраў сёння нас”. Удзельнікі клуба не толькі згадалі рэцэпты круглай садавіны і частваліся чаем з яблычкамі, але і танцавалі “Яблычак”. Пра гэта паведалі бібліятэкар **Ірына Навумчык**.

Галоўны бібліяграф **Наваградскага** раённай бібліятэкі **Святлана Чубрык** напісала пра тое, як у іх устаноўе спалучылі геаграфію і геральдыку. Для гэтага ў бібліятэцы была створана інтэрактыўная карта “Гродзеншчына гістарычная”. Атрымаўся візуальны рэсурс, які прапануе падлеткам інтэрактыўную вандробку “Геральдычны вянوک Гродзеншчыны”. Сучасныя гербы вобласці адрозніваюцца ярка выражаным імкненнем адлюстраваць гістарычнае мінулае населенага пункта, яго традыцыі і спадчыну. Наваградку герб дараваў у 1595 годзе вялікі князь літоўскі і кароль польскі **Жыгімонт III**. Цягам стагоддзяў выява Святога **Арханёла Міхаіла** мяняла выгляд. З мінулага года яго выява выкарыстоўваецца і ў якасці гарадскога брэнда. Невялікія бетонныя і каваныя скульптуры **Арханёла Міхаіла** ўпрыгожваюць знакавыя месцы **Наваградка**... Кожны з 17 раёнаў Гродзеншчыны прадстаўлены індывідуальным гербам свайго адміністрацыйна-тэрытарыяльнага цэнтра.

І яшчэ адна інфармацыя з **Бабруйска**. Дырэктар палатна мастацтваў гэтага горада **Ірына Новікава** распавядае пра міжнародную выставу мастацкага рамяства ў італьянскаму горадзе **Магора** аўтаномнага рэгіёна **Сардзінія**. Мерапрыемства ладзіцца ў 58-м раз. У выставачнай зале плошчай 2500 квадратных метраў прэзентуюць свае работы сто майстроў народных промыслаў. Традыцыйна запрашаюцца прадстаўнікі адной з краін. Упершыню ўдзел у такім форуме прынялі майстры докаратаўна-прыкладнага мастацтва з **Беларусі**. Сярод іх — **бабруйскія** творцы: вышнаншчыца **Луцыя Рудакоўская**, лялечніца **Гульняра Качан**, разьбяр па дрэве **Сяргей Сліч**, вязальшчыца **Наталля Кулікова**. Нашы рамеснікі адзначылі, што ў традыцыйным рамястве **беларусаў** і **сардзінцаў** ёсць шмат агульнага.

Васілёк у жыцце

Яўген РАГІН

Справа ў тым, што **Кацярына Крылова** — метадыст сектара па рабоце сярод дзяцей Палаца культуры **Бабруйска** — напісала, што 6 жніўня для выхаванцаў школьнага лагера **Бабруйскай** сярэдняй школы № 10 праведзена пазнавальна-гульнявая праграма “**Беражыце прыроду**”. Дзеці, па словах аўтара, вельмі актыўна абмяркоўвалі гісторыі, звязаныя са школай, якую на носіць чалавек прыродзе. Гэтак жа актыўна яны бралі ўдзел у віктарынах і конкурсах. Справа, безумоўна, добрая. Але карысці было б больш удвая, калі б тэорыя дапаўнялася практыкай. Спадзяюся, што ў наступны раз дзеці разам з дарослымі праінспектуюць рачны ці азёрны бераг на прадмет ачысці яго ад слядоў “адпачынку” несумленных рыбакоў.

Экалогія шчыльна знітавана з краязнаўствам. Без ведання краю не бывае любові да яго. Пра гэта піша наш актыўны пазаштатны карэспандэнт **Тамара Круталевіч** — загадчык аддзела **маркетынгу Бярэзінскай** цэнтральнай раённай бібліятэкі. Акцыя “**Краязнаўчы маяк Бярэзіншчыны**”, распавядае яна, якая стартвала 7 жніўня, прысвечана краязнаўству, настаўніку і археолагу **Пятру Прыбыткіну**. У аграгарадок **Багушэвічы**, дзе 50 гадоў жыў і працаваў **Пётр Аўрамавіч**, адправіліся ствараць дэлегацыю. Гасці пабывалі ў хаце краязнаўцы і ў музеі мясцовай школы, які стварыў **Прыбыткін**. Вечар у **Багушэвіцкай** бібліятэцы-клубе называўся “**Васілёк**

На здымках:

- 1 Сямейны адпачынак у **Дзятлаўскім РЦК**.
- 2 **Мядовыя Граўжышкі**.
- 3 **Фарынаўскія прыгажуні**.
- 4 **Цырын**: “Мы таксама любім мёд!”
- 5 На **беларускай** выставе ў **Сардзініі**.

на жытняй ніве памяці”. Вырасана ўсталяваць на хаце **Пятра Аўрамавіча** мемарыяльны знак, а школьнаму музею надаць імя **Прыбыткіна**.

Малодшы навуковы супрацоўнік **Ганцавіцкага** раённага дома рамёстваў **Наталля Білімава** паведамляе: “9 — 11 жніўня ў **Ганцавічах** ладзіўся **VI Музычны злет бардаў і караванераў “Жураўліны край — 2019!”** У традыцыйным конкурсе гучалі песні на ваенную тэматыку. Прайшоў і конкурс паэзіі на лепшае выкананне аўтарскага верша. Працавала выстава работ, якія прэзентавалі майстры мясцовага дома ра-

мёстваў. *Маленькім удзельнікам мерапрыемства прапанаваліся спектакль лялечнага тэатра “Батлейка”.*

15 жніўня распачаўся і сёння завяршаецца **IX** штогадовае рэгіянальнае фестываль народнай творчасці, народных промыслаў і рамёстваў “**Дрыбінскія таржкі**”. Хто не ведае, фэст — адмысловы ды арыгінальны. Гэткі эканамічна-гандлёвы форум у антуражы мясцовай народнай самабытнасці. Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі **Дрыбінскага** райвыканкома **Марына Сакалова** распавядае “**К**”, што сёлета свята ўпершыню павялічыла маштаб і доўжылася тры дні. Першы быў прысвечаны дзецям. Дзейнічалі міні-краніцы, якія прэзентавалі тавары мясцовых промыслаў. Упершыню ладзіліся вакальныя конкурсы і конкурс малюнкаў на асфальце. Усё працавала на тое, каб падлеткі адчулі сябе не толькі

творцамі, але і прадаўжальнікамі слаўных мясцовых рамесніцкіх традыцый. Другі дзень фэсту — маладзёжны. Рэй вяла не толькі мастацкая творчасць, але і спартыўны імпат. А квесты былі накіраваны на тое, каб юнакі і дзяўчаты ўсвядомілі прыналежнасць да культурнай спадчыны, назапашанай продкамі... Трэці дзень аб'яднаў усе краніцы на галоўнай плошчы раённага цэнтра. Кожная з мясцовых арганізацый “таржкоў” вярнулася і ўпэўнена замацоўваецца.

У **Дзятлаўскім** раённым цэнтры культуры і народнай творчасці сямейны адпачынак узведзены ў ранг нематырыяльнай каштоўнасці. Дні такога адпачынку ладзіцца пад дэвізам “Сям'я — тэрыторыя шчасця”. І праграма заўжды ўтрымлівае арт-пікнік (можна памаліваць, выбраць сабе сувенір), тэатралі-

Хто бліжэй да ісціны?

Шукаючы ў вёсцы Сянькова адзіную ўстанову культуры, я звярнуўся на дапамогу да старэйкай бабулі, якая з чымсьці корпалася ў сваім двары. “Што-што шукаеце? — перапытала яна мяне. — Культуру? Ды колькі яе ў нас засталася... Ды і не патрэбна яна цяпер нікому”. Але як праісці — патлумачыла. І адправіўся я па ўказаным маршруце — увесь такі ў роздумах...

Алег КЛІМАЎ, Мінск — вёска Сянькова Верхнядзвінскага раёна — Мінск / Фота аўтара

З выгляду — сімпатычны клуб-бібліятэка, але рамонт установе ўсё роўна патрэбны.

ЭКАНОМНАЯ КУЛЬТУРА

— Калісьці ў вёсцы выступалі артысты Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Коласа, — уздыхае загалова Сянькоўскага клуба-бібліятэкі Любоў Марынская. — А потым яе жыхары пачалі эканоміць на культуры, білеты сталі прадавацца горш і апошнія “зорныя” гастралёры былі ў нас гадоў 15 таму.

Тое, што эканомія закралася і жыццё самой установы, якую Любоў Іванаўна ўзначальвае 36-ты год, відавочна ўзброеным вокам — капітальны рамонт будынку вельмі неабходны. Дванаццаць гадоў таму СКБ пераехаў у памяшканне дзіцячага сада, з тых часоў яно латалася толькі сіламі яго супрацоўнікаў. Існуе патрэба ў новых касцюмах для творчых аб’яднанняў, патрабуе абнаўлення рэквізіт.

У клубе-бібліятэцы — пяць фарміраванняў. У рукадзельнай майстэрні займаюцца дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам — напрыклад, па вяск збіраюць матэрыял для фларыстыкі, а ўвосень робяць кветкі з лісьця кукурузных пачаткаў; вырабляюць лялькі-абярэгі, розныя прадметы з пап’е-машы... Гурток гульнявых праграм “Батлейка” ладзіць прадстаўленні кожную (!) нядзелю, прычым паўторы з рэмейкамі здароўя рэдка, а ў многія імпрэзы дададзеныя элементы тэатрызацыі. Народныя фальклорныя калектывы “Сяньковіца”, якому больш за 40 гадоў, выконвае ў асноўным чыста мясцовую аўтэнтыку, а дзеткі з фальклорнага гуртаспадарожніка “Галасы вякоў” з’яўляюцца пераёмнікамі сваіх старэйшых таварышаў па спевах. Гурток жа “Кракавіяк” спецыялізуецца на тутэйшых старадаўніх пабытовых танцах.

— Мы ўдзельнічаем у розных конкурсах, — распавядае спадарыня Марынская. — І перамагам на іх, становімся прызёрамі, а ва ўзнагароду звычайна атрымліваем нейкія патрэбныя для працы ўстановы прадметы. Але галоўнае на такіх фестывалях — зносіны з калегамі. Бачым, што каранёвая культура не памірае, адкрываем для сябе яе асаблівасці, характэрныя для той ці іншай мясцовасці, і гэта дае нам новыя сілы, каб тварыць і далей, захоўваць спадчыну. Моладзь у нашу вёску павольна вяртаецца — тая, якая не змагла ўладкавацца ў гарадах. У нас і жыллё можна знайсці,

Антон Бубала — легенда краязнаўства.

Любоў Марынская ў бібліятэцы, і не скажаш, што бедненькай...

просім, і бясконца рады, калі які-небудзь жыхар дорыць нам нешта з ужо непатрэбнай яму тэхнікі. Дзякуй за гэта!”

У ПОШУКАХ АРТЭФАКТАЎ

У каментары сянькоўскай “культурнай рэчаіснасці” я ўзяў не проста знакавую асобу для Верхнядзвінскага раёна, але і добра вядомага ў навуковых і творчых колах усёй краіны чалавека. Антон Бубала нарадзіўся ў вёсцы Гісялёва Асвейскага раёна (існаваў у складзе БССР у 1924 — 1959 гадах). Падчас Вялікай Айчыннай вайны яна была спалена фашыстамі. Зусім яшчэ маленькім дзіцём апынуўся ў саласпільскім канцлагеры... У 1963-м годзе скончыў фізіка-матэматычны факультэт Даўгаўпілскага педагагічнага інстытута, а ў 1972-м — геаграфічны факультэт педагагічнага інстытута Камсамольска-на-Амуры. Выкладаў у школе. Гэты краязнаўца, пісьменнік і паэт, журналіст і перакладчык ужо шмат гадоў з’яўляецца старэйшым навуковым супрацоўнікам Верхнядзвінскага гісторыка-краязнаўчага музея.

— Каханне да роднага краю я нясу праз усё сваё жыццё, — кажа Антон Францавіч. — Але па вялікім рахунку займацца краязнаўствам, даследуючы географію, гісторыю, культуру паўночнай Беларусі, я пачаў, напэўна, годзе ў 1972-м — у 30-гадовым узросце. Тады ж сур’ёзна стаў займацца журналістыкай і пісьменніцтвам. А адзін час нават “руліў” культурай у Верхнядзвінскім райвыканкаме. У Верхнядзвінску

Матуліна хатка.

і праца ў саўгасе знойдзецца. І ў клубе-бібліятэцы ёсць тое, што трэба людскім душам. А пакуль жывая душа народа, будзе жыць і фальклор.

І кніга. Стабільна бібліятэка наведваюць 38 чытачоў (усяго ў вёсцы праживае пад 200 чалавек). Дзеючае пры ёй аматарскае аб’яднанне “Кнігалюбы” збіраецца раз у квартал. Мерапрыемствы самай разнастайныя — ад простых вычарак у гутарках за кубкам гарбаты і святкавання дня нараджэння аднавяскоўца да тэматычных вечароў, прысвечаных юбілею якога-небудзь літаратара або абмеркаванню новага твора.

— Пастаянны фонд у нас, як бачыце, бедненькі, — прызнае выдавочнае загалова. — Частка яго наогул практычна “мёртвая” — гэта тычыцца кніг па школьнай праграме і для маленькіх дзяцей. За новымі паступленнямі ездзім у Верхнядзвінск альбо іх нам дастаўляе бібліёбус. Працягваюць людзі кнігі — вяртаем назад. І так увесь час. А яшчэ з папаў-

ненням нам дапамагаюць дачнікі. І спецыяльна прывозяць, і пакідаюць, што бралі з сабой пачытаць на адпачынак з горада. У гэтым годзе адна жанчына падарыла 96 выданняў — раманчыкаў, дэтэктыўчыкаў — і ўсе новыя! Мы нават правялі акцыю “Падары бібліятэцы кнігу!” — вельмі многія на яе адгукнуліся.

Пра тое ж, у чым мае патрэбу беларуская культура і ў цэлым, і ў прыватнасках, у Любові Іванаўны меркаванне пэўнае — у дадатковым фінансаванні. “Сарамнавата, але што рабіць, — крыху збынтэжана кажа загалова. — І кнігі

Два погляды на будучыню каранёвай культуры

зараз і жыву, але і ў Сянькова ў мяне ёсць дом, наведваюся туды рэгулярна.

І не проста наведваецца, а працягвае хадзіць турысцкімі сцежкамі па ўсім рэгіёне, а то і пракладае новыя маршруты. “Ёсць яшчэ артэфакты, якія так і просяцца, каб іх знайшлі, — дзеліцца мой суразмоўца. — Ды і чалавечы рэсурс яшчэ не вычарпаны — далёка не ўсе бабулі і дзядулі падзяліліся са мной апаваданымі пра мінулае гэтай тэрыторыі, пра свае лёсы...”

Каментарый Антона БУБАЛЫ:

— У сянькоўскім клубе дыскатэкі праходзіць больш крута за гаралскія — столькі народу на іх прыходзіць, прыязджаюць нават з бліжэйшых населеных пунктаў! Ды і наогул на любое мерапрыемства людзі ахвотна адгукаюцца. А асабліва шмат іх збіраецца, калі ў клубе спяваюць. На гэтай жа тэрыторыі асаблівыя спевы, жанчыны як зацягнуць песні, дык здаецца, што птушкі ў лесе іх падхопліваюць, настолькі яны працяглыя. Аднак раней на імпрэзах публікі ўсё ж больш было — з’язджаюць жа з вёскі, хоць хтосьці і ў зваротным кірунку рухаецца. Пасля таго, як закрылі школу, паменшылася і падсілкоўванне юнымі артыстамі клубных фарміраванняў, што займаюцца фальклорам. І падобнае можна назіраць не толькі ў далёвым раёне. Таму я ў пэўным сэнсе песіміст у адносінах да каранёвай культуры. Але яна, вядома, ў вёсках зусім не знікне, пакуль жывыя энтузіясты — захоўвацца і развівацца будзе. А там, дзе не застаецца клубаў, бібліятэк, яе варта як бы заканаверваць — у выглядзе, да прыкладу, матуліных хатак, хатніх калектываў, якія можна запрашаць выступальнікамі туды, дзе працуюць дамы культуры.

Як вы пераканаліся, у Любові Марынскай і Антона Бубалы погляды на каранёвую культуру некалькі адрозніваюцца. Калі гаворка заходзіць пра тое, што яе чакае наперадзе, загалова Сянькоўскага клуба-бібліятэкі выглядае вялікім аптымістам. Можна таму, што яна сутыкаецца з фальклорам кожны дзень, і кожны дзень шукае тых, хто яшчэ стане ягоным папулярызатарам. І знаходзіць! І пакуль гэтыя яе пошукі будуць паспяховымі, значыць, і жыць яму на вёсцы далей. З іншага боку, знакаміты краязнаўца куды больш, чым Любоў Іванаўна, назірае за сельскай культурай, што называецца, у яе нетаропкім праўсе, адсюль і яго не такое пазітыўнае меркаванне. Па жывым — пабачым, хто апынецца бліжэй да ісціны.

Эпікрыз чытання

Навацы бібліятэкі Мураванай Ашмянкі

Бібліятэчнае мерапрыемства для маладых і пажылых.

Прыдумаць новае гэтак жа складана, як адмовіцца ад старога. Тым больш у сферы сельскай культуры, дзе кадравая праблема на сёння паўстае як ніколі востра. І бібліятэчная справа ў гэтым плане — найбольш паказальная. Маладыя гуманітары з хранічнай залежнасцю ад кнігі і чытання калі і трапляюць у вёску, якую дагэтуль не бачылі, дык толькі на два гадзі адчапнага. Тэрмін гэты ніж не пасуе стварэнню базы крэатыўных ідэй. Рэй за бібліятэчнай кафедрай па-ранейшаму вядуць пенсіянеры ці “перадпенсіянеры”. Час ужо ім помнік адліваць за прафесійную непахіснасць.

Яўген РАГІН

Я не буду цяпер пра тое, што “мэтавікі” сітуацыі не выправяць, бо іх ужо няма адкуль браць (хоць пэўная праблема прафарыентацыі існавала і існуе). Я пра тое цяпер, як насуперак усюму рэалізуюцца ў бібліятэчнай справе праекты развіцця. А нагоды для публікацыі стала пісьмо метадыста аддзела бібліятэчнага маркетынгу Ашмянскай раённай бібліятэкі Алены Гушча. Яна паведала мяне, што на выніках XVII Рэспубліканскага конкурсу “Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры” першае месца ў намінацыі “За навацы” атрымала сельская ўстанова аграгарадка Муравана Ашмянка. Закарцела кожную навацыю разабраць па кастачках. Для, так бы мовіць, складання больш-менш аб’ектыўнага эпікрызу мясцовай бібліятэчнай справы.

ПРЫ НАЯЎНАСЦІ АДСУТНАСЦІ

Медыцынская тэрміналогія артыкула — невыпадкова. Прыгадаю для карысці агульнага паразумнення, як у адным з сібірскіх пасёлкаў бібліятэкар заводзіла чытацкі фармуляр на кожнае толькі што народжанае дзіця. У выніку кожны жыхар быў чытачом. Так, не лічыўся, а быў. Немаўля, зразумела, нават не ўсведала пакуль сваё чытацкае прызначэнне. А вось бібліятэкар уласна адказнасць разумела: яшчэ да родаў вяла гаворку з будучай ма-

ці пра тое, якія кніжкі будзе чытаць яе дзіця. Рабіла такія абходы пастаянна і сістэмна. Так хатні доктар назірае цягам жыцця за станам здароўя падшэфнай сям’і. Сёння не трэба асабліва даводзіць, што чытанне станоўча ўплывае на здароўе, і маральнае, і фізічнае. Не варта шмат разглагольстваваць і пра тое, што сённяшняе грамадства неабходна лячыць. Вось кропка прыкладання сіл для маладых, крэатыўных ды амбіцыйных! Але пры наяўнасці адсутнасці...

Бібліятэкару з Мураванай Ашмянкі Таццяна Ціхановіч — 40 гадоў. Гэта вельмі сціплага жанчына. Сціплага ў дадзеным выпадку — тактоўная і выхаваная. А бібліятэцы — 70 гадоў. Тут, натуральна, і традыцый шмат, і гісторыя — адмыслова. Толькі практык з немалым стажам можа ацаніць такі расклад. Пра ўсё гэта мы будзем гаварыць. Але галоўнае пакуль тое, што Таццяна, як і той хатні ўрач, пастаралася аб’яднаць чытачоў у сям’ю, дзе справа знайшлася і старым, і маладым. Бібліятэчнае аматарскае аб’яднанне — мабільнае: пастаянна выязджае ў райцэнтр, іншыя вёскі, бо супрацоўнічае са шматлікімі аб’яднаннямі сельскіх бібліятэк. Пасяджэнні адбываюцца таксама ў клубах, у лесе і на полі.

МОЙ РОДНЫ “КУТ”

Ціхановіч не выдумляла ровар. Ровары прыбала кіраўніцтва. Для чаго? Першымі на гэтае пытанне адказалі бібліятэкары Кальчаноў, досвед якіх потым быў выкарыстаны

“Валанцёра выклікалі? Я ўжо тут!”

У музейным пакоі бібліятэкі ў Мураванай Ашмянцы.

“КУТ” прымае рашэнне.

і ў Мураванай Ашмянцы. “К” не раз пісала ўжо пра тое, што аднаго бібліёбуса на раён цяпер — недастаткова. Тым больш у Ашмянскім раёне, дзе спрадвеку культывавалася хутарскае гаспадаранне. Адзін — два пенсіянеры (іх на сёння — больш за 20 працэнтаў) на вялікай адлегласці ад раённага цэнтра — справа звяклая. Аўтабібліятэка да кожнага не пасяпае фізічна. Хтосьці прапаноўвае заводзіць другі бібліёбус. Хтосьці шукае іншыя варыянты. Мы зараз — пра варыянт Кальчаноў і Мураванай Ашмянкі.

Першая навацыя, на мой погляд, — у стварэнні клуба стараэта вёсак. Кожны з іх — своеасаблівы пазаштатны, так бы мовіць, работнік культуры. І ў дапамогу да кожнага прыйшлі валанцёры (старшакласнікі) на

дзеянчае клуб вясковых стараэтаў “КУТ”, якім кіруе Аліна Лыскай — стараста вёскі Мураваная Ашмянка. Пенсіянерка ў свой час працавала тут бібліятэкарам, ведае, як задаволіць чытацкі патрэбы.

ПАЗАШТАТНЫЯ РАБОТНІКІ КУЛЬТУРЫ

Збольшага старасты вёсак — людзі пенсійнага ўзросту. Усе яны цяпер — не проста чытачы, але і пазаштатныя бібліятэкары, сацыяльныя работнікі, псіхолагі... Словам — хатнія ўрачы. Таццяна Ціхановіч можа не хвалявацца за стан бібліятэчных спраў на аддаленых ашмянскіх хутарах. Тулы заўжды прыедуць з кнігамі валанцёры.

А старасты не дадуць вяскоўцам заснуць ад суму. Да прыкладу, Данута Магусевіч кіруе ў вёсцы Швабы, ладзіць для пажылых вечарыны. Стараста вёскі Цімуць Яніна Маркоўская зрабіла бібліятэку з уласнай хаты. Кожная ведае сваіх юбіляраў, кожная трымае на кантролі сітуацыю з асвятленнем і водаабеспячэннем вёскі... Дый ці шмат тут іншых пытанняў, вырашэнне якіх магчымае толькі намагаюцца грамадзі?

Старасты ладзяць сустрачкі насельніцтва з інфармацыйнай групай мясцовага сельскага савета, арганізуюць конкурсы сярод дзяцей і дарослых. Адзін з іх называўся “Добрая справа”. У выніку была зроблена ў скверы добраўпарадкаваная зона алапчыкава, а ў сельскім клубе ўзнік цэнтр творчасці для дзяцей і моладзі. Ідэя мясцовага самакіравання — старая як свет. Але ці паўсюль вясковыя бібліятэкі бяруць на сябе адказнасць гэтую ідэю рэалізоўваць разам з чытачамі?

НА ІМ СІВА ГРЫВА...

Нехта можа падумаць, што пры клубе вясковых стараэтаў бібліятэкар Таццяна Ціхановіч спіць сабе пашху ў шапку. Ды не. Яна — галоўны хатні ўрач з правам апошняга слова ў выписванні рэцэптаў чытання. Цяжка назваць навацыяй сумленнае стаўленне да бібліятэчнай справы. Але зыходзячы з сённяшняй кадровай сітуацыі, пра якую казаў на пачатку артыкула, такое стаўленне — далёка не агульна прынятае. Дый ўрэшце новае — гэта забытае старо...

Няхай не крыўдуюць на мяне жыхары раёна, але Ашмяншчыну называюць апендыксам Гродзеншчыны. Аднак гэты той апендыкс, які не выдзяляе трэба, а даглядаць ды пеставаш. (Зноў без дайнага ўрача не абсысся.) Хаця б з той нагоды, што Літва побач, а ў цяжкіх да мураванай Ашмянкі — увогуле ці не за плотам. Турыстаў тут заўжды шмат. І цікавіць іх асоба Крыштафа Монвіда Дарагастайскага — дзяржаўнага дзеяча ВКЛ, пісьменніка, аўтара кнігі “Гіпіка, альбо Кніга пра коней”, уладальніка першай на тэрыторыі сучаснай Беларусі друкарні. І турысты гэтыя хочуч паглядзець не толькі на месца, дзе калісьці друкарня месцілася. Цягне іх у бібліятэку, бо чуткі пра яе дасведчанасць у справе жыццяпісу Дарагастайскага і за мяжу распаўсюдзіліся. Гаворка — пра чарговую навацыю: бібліятэчны музей этнаграфіі і краязнаўства.

Музей — я калісьці на ўласныя вочы пераканаўся — вельмі грунтоўны. І вядучае месца тут, зразумела, займаюць звесткі пра знанага аматара кожнай дэталі, сабраны ўсе, падаецца, літаратурна-інфармацыйныя мадэлі пра знакамитага земляка: крытычныя, навукова-папулярныя, гістарычныя дакументы, рэкламна-інфармацыйныя буклеты, сама “Гіпіка...” і шмат яшчэ чаго. Вялікая і калекцыя этнаграфіі: посілкі, ходнікі, рушнікі, працоўны рыштунак... Так што ў музейным пакоі — заўжды завозна: гісторыі і культуры краю цікавіцца альбо турысты-вандроўнікі, альбо экскурсанты-школьнікі.

Вось і ўсе, па сутнасці, навацыі Таццяны Ціхановіч. Мая б воля, я змяніў бы трохі намінацыю Рэспубліканскага бібліятэчнага конкурсу, у якой вызначылася ўстанова Мураванай Ашмянкі: “За сумленнае выкананне прафесійнай справы”. І няхай маладым спецыялістам будзе сорамна. Цікава, ці знойдуцца такія ў сельскіх бібліятэках краіны?

14 жніўня сустрэў сваё 40-годдзе Віталь СУПРАНОВІЧ — адзін з тых, хто ставіў на рэйкі ў Беларусі так званы «альтэрнатыўны шоу-бізнес», выпускаючы рэлізы і праводзячы канцэрты артыстаў, якія да эстраднай музыкі дачынення не мелі. Пачынаў ён гэтую сваю добрую дзейнасць бліжэй да сярэдзіны 1990-х, калі яму яшчэ і 20 гадоў не было! Але і не толькі рок з авангардам рухаў ён у масы, а шмат намаганняў прыклаў і да таго, каб пабачылі свет архіўныя аўдыяматэрыялы з запісамі незаслужана забытых і напачуваных айчынных выканаўцаў, якія працавалі ў самых розных жанрах. Зараз госьць «К» па-ранейшаму ладзіць выступы беларускіх музыкантаў, аднак справядлівасці дзеля вяртае сказаць, што вялікая частка мерапрыемстваў, якія праводзіцца ім, ужо даўно звязаная з гастролімі артыстаў замежных, за што ён у свой час быў неміласэрдна крытыкаваны заўзятымі фанатамі роднай музычнай альтэрнатывы. Май ж не будзем крытыкаваць Віталю, а пусцімся з ім ва ўспаміны і пагаворым пра дзень сённяшні.

— Серыямі дыскаў «Вольныя танцы…» і «Беларускі музычны архіў». Пласцінкамі з нашымі метал-выканаўцамі — атрымалася ў выніку энцыклапедыя беларускай «цяжкай» музыкі (спачатку яна называлася Hard Life / Heavy Music, а потым Metallection, выйшла чатыры такіх тэматычных кампакта з песнямі на беларускай мове). Альбомам «Легенды Вялікага Княства», прысвечаным музыцы Сярэднявечча і Рэнэсансу. Праектам «Генералы айчыннага року» — дыскам з песнямі вядучых беларускіх рок-выканаўцаў і канцэртнай прэзентацыяй яго, што прайшла ў 2004-м годзе ў сталічным Лядовым палацы на ву-

з сябе не заводскія асобнікі, а так званыя «самарэзы». Хіба што такія, як Лявон Вольскі, Віктар Шалкевіч, Зміцер Вайцішоўкевіч, гурт «Стары Ольса», могуць сабе дазволіць выдаваць творы прыстойнымі накладамі, бо маюць аншлававыя канцэрты і вялікае кола сваіх прыхільнікаў. Аднак сёлета мы зноў пачалі выдаваць дыскі, заводскія, выпусціўшы дваіны альбом у шыкоўным дзігіпаку «Праўда ў віне» / «Сыны старадаўняй Літвы» музыканта гурта «Стары Ольса» Алесь Чумакова. Але ці будзе гэта працягвацца — паглядзім.

— І яно табе трэба, калі перспектыву ў такога бізнесу няма?

масць зрабіць нешта патрэбнае для нашай краіны — няважна, у якой галіне, я заўсёды на тое адгукуюся ці ж сам ініцыюю розныя праекты. А крытыка, вядома, спачатку крыўдзіла. Крыўдзіла неразумна людзей, напэўна, занадта прынцыповых, ралыкальна настроеных. У мяне таксама ёсць прынцыпы, але калі мне трэба будзе супрацоўніцтва з чалавекам, з якім існуюць кардынальныя разыходжанні па якіх-небудзь пытаннях — не працоўных, я на час гатовы забыцца на іх. У гэтым выпадку прыярэтым для мяне з’яўляецца наша сумесная праца — яна павінна быць выканана добра. А потым, дапусцім, мы можам спрачацца і ляцца з ім у сацыяльнай сетцы.

ПОРАХУ НЕ ШКАДА!

— Як, на твой погляд, змянілася тая музыка, што ты раскручываў?

— Зараз даводзіцца змяняць свае падыходы да працы, бо як спяваў Вольскі: «Я рок-музыкант старых традыцый, гэта не прывязанне, гэта пазіцыя…» Трэба быць у трэндзе. Так як беларуская музыка і цяпер займаюцца не надта шмат, то пра тое, што адбываецца з яе непасрэльнымі складнікам, ведаю мала. Раней яна — натуральна, беларускамоўная — праз мяне праходзіла амаль уся, цяпер я нешта алсочваю, аднак вельмі выбарачна. Але баць, што, напрыклад, пад які-небудзь буйны фестываль, для яго развіцця, сёння ў краіне выканаўцаў няма. Можна, толькі гурт Dzieciuki адказвае майму ўяўленню аб сучасным беларускамоўным року.

— Няўжо і новыя дыскі нашых рок-мэтраў не слухаеш?

— Спецыяльна не... Хаця стараюся быць у курсе. З таго, што безумоўна зрабіла на мяне ўражанне апошнім часам — гэта дваіны альбом Віктара Шалкевіча «Такая доўгая зіма» / «Балады. Найлепшыя».

— Ёсць сёння сілы, а галоўнае — жаданне, каб замахнуцца на буйную канцэртную акцыю — накітавалі тых жа «Генералаў»?

— На дадзены момант, хутчэй, што не. Ну і заўсёды хацелася рабіць нешта, што было б на прыступку вышэй. Зараз у краіне праводзіцца шмат фестывалаў, на

Прадзюсар рокавых традыцый

Алег КЛІМАУ / Фота аўтара

СЛУХАЦЬ СВАЁ

— Калі ты зразумеў, што беларускамоўныя песні табе менавіта жыццёва неабходныя?

— У пачатку 1990-х гадоў, калі я пачаў гурты «Бонда», «Мроя», «Мясцовы час», ULIS, потым былі «Крама», N.R.M. Тады іх запісы яшчэ шырока не прадаваліся, але па радыё песні тых гуртоў часам гучалі, і я запісваў іх на свой касетны магнітафон. Даваў абвесткі ў часопісах, маўляў, шукаю таго, хто захапляецца беларускай музыкай. Грамадзянская пазіцыя, што была заўважана ў тэстах гэтых выканаўцаў, нейкія сацыяльныя тэмы, якія яны закраналі, адпавядалі і майму думкам — думкам маладога чалавека постсэрабудоўнага перыяду, калі наша краіна здабыла незалежнасць. У 1996-м годзе мы з майм прыхільцем Сяргеем Сахаравым стварылі пры «Таварыстве беларускай мовы» суполку (яе з гадамі людзі сталі называць хто як — і лэйбл, і кампанія, і некалькі), што стала займацца правядзеннем канцэртаў беларускамоўных выканаўцаў, выпускам іх пласцінак. Калі не блытаю, першы канцэрт, які мы правялі ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце, дзе вучыўся Сахарав, быў гурта N.R.M. Ну і так усё пайшоў-паехаў. У 1998-м у Мінску далі старт серыі

клубных канцэртаў «Вольныя танцы», па выніках якой быў выданы зборны дыск «Вольныя танцы: слухай сваё!» — першая ў гісторыі сучаснай айчынай музыкі кампіляцыя з кампазіцыямі на беларускай мове альтэрнатыўных выканаўцаў (выключэннем стала толькі адна рускамоўная песня гурта «Нейро любель»).

— А як здарылася, што ваш лэйбл звярнуўся да малавядомай і непасрэльна беларускай музычнай спадчыны?

— Асноўным генератарам ідэі — серыі кампакт-дыскаў «Беларускі музычны архіў» — быў журналіст Вітаўт Мартыненка. Ён распрацаваў агульную канцэпцыю — аж да афармлення вокладак пласцінак, шукаў і падаваў матэрыял (у тым ліку інфармацыйны), вызначаўся з тым, альбомы з творами якіх выканаўцаў павінны выйсці і ў якой паслядоўнасці. Далучыў ён да гэтай справы і свайго сябра журналіста Анатоля Мяльгуя. У задачы ж лэйбла ўваходзілі падрыхтоўка дыскаў да выдання, іх рэклама і продаж. (Але, вядома, менавіта дзякуючы Вітаўту і Анатолю я вельмі і вельмі многае даведаўся не проста пра гісторыю беларускай музыкі, а аб гісторыі нашай краіны наогул.) І гэтым пласцінкамі, і ўсёй аўдыяпрадукцыяй пад маркай нашай суполкі мы ганялівалі цалкам легальна і з захаваннем усіх аўтарскіх правоў.

— Якімі сваймі праектамі ты болей за ўсё ганарышся?

ліцы Прытыцкага. Кнігай «222 альбомы беларускага року і ня толькі», якую напісалі Мартыненка і Мяльгуя. Выставай карцін музыкантаў «Музыка без межаў»...

— Прабач за такое пытанне: і добра вы зараблялі на канцэртах, рэалізавалі пласцінак? Машыну хоць бы прыдаў?

— Ды якое там! Для Захаду наклад дыска ў тысячу асобнікаў наогул не лічыцца бізнесам. Мы займаліся, калі ўжо гучна казаць, асветніцкай дзейнасцю — праз дыскі, канцэрты. Атрыманая грошы ішлі на правядзенне новых акцый, на запіс і выпуск новых рэлізаў. А машыны ў мяне няма... У жонкі ёсць...

У ТУЮ Ж РАКУ Ў ДРУГІ РАЗ

— У 2014-м годзе ты абвясціў, што выпускам пласцінкі «Белая вада» гурта «Крама» ваша суполка спыняе сваё існаванне...

— Дакладней, спыняе выданне дыскаў — у гэтым жа была наша асноўная дзейнасць. Бізнес па выпуску дыскаў да таго часу ў Беларусі амаль памёр, яго адолеў інтэрнэт (ды і ва ўсім свеце індустрыя па выданні кампакт-дыскаў цяпер ужо знаходзіцца ў заняпадзе). Напрыклад, у Мінску засталася адна, ну, можа, дзве крамы, якія спецыялізуюцца на гандлі пласцінкамі. А тое, што выпускаецца самімі артыстамі, у сваёй асноўнай масе мінімальна па тыражы і ўяўляе

— Мы палічылі, што павінны папрацаваць з Алесем, бо тыя творы, якія ён склаў, запісвае, практычна не трансліуюць ні па радыё, ні па тэлевізары, дзе іх лічаць «нефарматам». Мы ж перакананыя, што творчасць Чумакова з’яўляецца здымкам у музыцы і яна павінна быць матэрыялізаваная на аўдыёносьбітах. Да таго

Мае погляды на беларускую музыку, беларускую культуру, на ўсё беларускае ніколі не змяніліся, і калі ёсць магчымасць зрабіць нешта патрэбнае для нашай краіны — няважна, у якой галіне, я заўсёды на тое адгукуюся ці ж сам ініцыюю розныя праекты.

ж, такая музыка будзе дакладна запатрабаваная за мяжой, таму і выдалі яе ў дзігіпаку, каб не было сорамна.

— Ці шмат крыўдных слоў у свай адрас пачуў пасля таго, як стаў ладзіць канцэрты замежных музыкантаў, кітагалу, «прадаўся Супрановіч»?

— Тут трэба размежаваць маю дзейнасць. Суполка наша працягвае існаваць, якое агенства, якое займаецца канцэртамі і беларускімі і замежнымі выканаўцаў. І гэта таксама мая праца. Мае погляды на беларускую музыку, беларускую культуру, на ўсё беларускае ніколі не змяніліся, і калі ёсць магчы-

жаль, беларуская рок-музыка не заўсёды займае на іх належнае месца. Але ж былі ўдальныя спробы рабіць фестывалі цалкам з беларускім лайн-апам, спадзяюся, новае пакаленне арганізатараў канцэртаў працягне гэтую справу. А я пры патрэбе гатовы падключыцца — вопыт назвапашаны каласальны, пораху яшчэ трохі ёсць. 40 гадоў — гэта не фініш для мяне, аднак я ўсё ж такі шмат у чым застаўся ў тым музычным часе. Ён быў выдатны, дзіўны, цікавы, багаты на адкрыцці і падзеі ў музыцы. І 2010-я гады, вядома, таксама для кагосьці сапраўды такія ж па алчваннях.

Новыя муры Старога замка

Так цяпер
выглядае
Стары замак.

Іконы новапакутнікаў у Кафедральным саборы.

Мінулыя выхадныя і пачатак тыдня я правёў у Гродне. Мая жонка гараднічанка, і калі-некалі мы наведваемся туды да сваякоў. У маладыя гады мы не тое, каб сварыліся, але моцна спрачаліся па тэме “Мінск і Гродна”. На яе тагачасную думку выходзіла, што Мінск — горад, скажам так, “пралетарскі”, а Гродна — “шляхетны”. І ніколі б яна з Гродна не паехала, каб там была праца, адпавядаючая яе прафесійным амбіцыям. Мае аргументы на карысць Мінска: гэта горад з моцнай дынамікай развіцця і патэнцыялам. Між тым як Гродна — прыгожы і ўтульны горад-музей. Зрэшты, згоды дасягнулі. Наш старэйшы сын нарадзіўся ў Мінску, а малодшы ў Гродне. Так што абодва гарады знітанія ў лёсе нашай сям’і.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

З тых спрэчак я зрабіў выснову, што мінуцкі і гарадзенцы маюць рознае стаўленне да савецкай спадчыны. Мінск пры ўсіх страхах, што непазбежныя на злом эпох, за савецкі час ператварыўся з колішняга губернскага горада ў сталіцу, прыгожую і дынамічную. А вось Гродна, каралеўскі і насамрэч шляхетны горад. Гэтак страціла Гродна непаўторную фару Вітаўта, немадулю частку цікавай забудовы міжваеннага перыяду, пад асфальт трапіла частка ўнікальнага прыроднага ландшафту ў цэнтры. Зруйнаваны кляштар бернардынак пахаваў надзею калі-небудзь адрадзіць цэласны гі-

сторыка-архітэктурны ансамбль надднёманскіх пагоркаў. Перабудаваны ў “савецкім стылі” Новы замак. Але страты маглі быць і большымі, бо за савецкім часам ужо меліся планы знішчыць і гарадзенскую перліну — Фарны касцёл.

І ўсё ж на працягу шэрагу гадоў я з задавальненнем адзначаю, што ў суверэннай дзяржаве дайшлі рукі і да архітэктурнага аб’екта Гродна. Горад усё прыгажэ. Нават стандартная савецкая забудова ў яго цэнтры за кошт новых элементаў ужо глядзіцца больш-менш адаптаванай да старой архітэктуры. Праведзена якасная кансервацыя Каложа. Гарадзенцы ўсур’ёз маюць намер адбудаваць Фару Вітаўта, і, як мне падаецца, галоўнае — ідзе рэканструкцыя Старога замка. Там, дзе раней бы-

Фарны касцёл — архітэктурная перліна.

лі толькі падмуркі, ужо падняліся мурны. Скончыў са Старым замкам — возмуцца за Новы.

На зваротным шляху ў Мінск заехалі ў Ліды, дзе ўжо паўстаў помнік Гедыміну. Тыднем раней я бачыў гэтую скульптуру ў цоку скульптурнага камбіната, пра што і напісаў у “Культуры” ў мінулым нумары. І вось Гедымін — на папамеце. Да афіцыйнага адкрыцця без малаго месца, а помнік ужо стаіць. Прычым, тэрыторыя вакол яго добраўпарадкаваная. Усё гатова для ўрачыстасці. Памятаючы аповеды скульптараў і архітэктараў пра аўралы пры будаўніцтве помнікаў, мушу выказаць захапленне рытмічнай працай і заказчыкаў монумента, і выканаўцаў. Асобны роспект — кіраўніцтва горада і раёна, якое на ўсіх этапах

Вандроўка выхаднога дня

Гедымін вярнуўся ў Ліды.

На варце Лідскага замка.

ажыццяўляла кантроль над працай, аператыўна вырашаючы праблемы, якія паўставалі. Горад фактычна ўжо святаку вяртанне Гедыміна. Не праходзіла хвіліны, каб нехта не сфатаграфавуў помнік ці ні сфатаграфавуў на ягоным фоне. Падчас праектавання многа разоў выказвалася заклапочанасць, ці трапіць ён у маштаб існуючай забудовы, ці будзе глядзецца на фоне Замка. Самі стваральнікі помніка да апошняга не мелі адказу на пытанне. Бо адна справа макет, іншая — рэальная сітуацыя. Зараз можна канстатаваць, што атрымалася. Нават падаецца, што гэтае месца чакала менавіта гэтую скульптуру.

Прайшліся вакол Замка. На ўваходзе “на варце” маладыя хлопцы ў рыцарскім рыштунку.

Запытаўся дазволу з імі сфатаграфавалася. Згадзіліся і нават далі ў рукі меч. На маё пытанне: “А як яго трымаць?”, адказалі: “У беларуса гэтыя веды мусяць быць на генэтычным узроўні”. Спадзяюся, што гены мяне не падвялі...

Экспазіцыя музея ў Замку я памятаю яшчэ па мінулым наведванні Ліды. І тут я хацеў звярнуць увагу на адну акалічнасць, якая крыху псеу ўражанне. Справа датычыць шльыдаў пад экспанатамі. Вось пад партрэтам вялікага князя надпіс на трох мовах — беларускай, рускай, англійскай: “Вялікі князь Літоўскі Вітаўт”, “Вялікий князь Литовский Витовт”, “Grand Duke of Lithuania Vytautas. Пры перадачы імёнаў Гедыміна і Альгерда ў англійскай тэкстае таксама скарыстана транскрыпцыя не беларускай, а літоўскай. Навошта? Мяркую гэтыя памылкі трэба выправіць. І ў буклеце “Достопримечательности города Лиды” пазначана па-руску “бульвар князя Гедыміна”, па-англійску — “Duke Gediminas Blvd. Тым часам як па-польску bulwar Ks. Giedymina. Зноў варта было б скарыстаць у англійскай версіі беларускую транскрыпцыю.

Гэта адзінае, што мне не спадабалася ў нядзельнай вандроўцы.

У публікацыях, прысвечаных Францішку Аляхновічу, спектаклі па п'есах якога сёння з поспехам ідуць у айчынных тэатрах, вельмі падрабязна і цікава апісваецца ягонае доўгае і поўнае трагічных эпізодаў жыццё. Ды і сам творца яшчэ пры жыцці смела распавядаў пра свой багаты досвед у кнізе і артыкулах. Але што тычыцца генеалогіі роду Аляхновічаў, то ў гэтым гародзе пануе суцэльнае запустэненне. Што ж, паспрабуем навесці там хаця б сякі-такі парадкаў...

ЦАНА ПАМЫЛКІ

Пішучы пра продкаў “па мячы” — у сэнсе, па мужчынскай лініі — даследчыкі нават не заўсёды згадваюць дзедка Івана (Яна), абмяжоўваючыся звесткамі пра бацьку Францішка — “скрыпача” Карла Аляхновіча. Што ж датычыцца сям'і яго маці, то тут — суцэльнае немаведама што. Вікіпедыя, з апірышчам на багаты спіс літаратуры, смела сцвярджае “Пра яго маці, Марыю з Наркевічаў (падкрэслена мною — З.Ю.), звестак не засталася”. Але ці так гэта? Вядома, не. Дастаткова хаця б зазірнуць у выдадзены ў 2005 годзе том “Беларускага кнігазбора”, дзе змешчаны і творы Францішка Аляхновіча, і некаторыя дакументы, датычныя ягонай асобы.

10 лістапада 1927 года ў межах кампаніі беларускіх літаратараў за вызваленне Францішка Аляхновіча (які быў адной з першых у нас ахвяраў сталінскіх рэпрэсій) ужо тады бадай класік Максім Гарэцкі (ён і сам быў арыштаваны трыма гадамі пазней) напісаў біяграфію сябра. Вось як яна пачынаецца “Франц Карлович Олехнович (по-белорусски Францишак Аляхнович) родился 9 марта 1883 г. в Вильне в семье музыканта театрального оркестра. Отец был разбит параличом и умер. Мать вышла замуж вторично и сейчас живет в Мюнхне (Первомайская ул., 27). Муж ее — маленький советский служащий, гражданин Клим”. Згадваў Гарэцкі і пра тое, што вярнуўшыся ў 1908 годзе ў Вільню з Варшавы, дзе ён атрымліваў тэатральную адукацыю, Аляхновіч ажаніўся.

Адпаведна, ужо гэты дакумент трохі пралівае святло на лёс маці класіка. Праўда, не называецца яе дзевочае прозвішча. Але гэта і не было таямніцай для людзей, якія асабіста ведалі пісьменніка. Я лёгка знайшоў я і ў некрологу Францішка Аляхновіча, які быў надрукаваны адразу пасля пахавання — Марыя з Наркевічаў (падкрэслена мною — З.Ю.).

І тым не менш... У 2015 годзе ў падлішкаў беларускім выданні Sčasopis быў змешчаны вельмі цікавы артыкул Лены Глагоўскай “70 гадоў таму назад загінуў Францішак Аляхновіч”. Аўтарка піша: “Месца спачынку Францішка Аляхновіча на эвангеліцкіх могілках у Вільні было знішчана разам з імi ў 1989 г. Добра, што знайшліся рунныя беларусы, якія знізілі перанеслі яго магілу на Росы — на літаратурную горку”. Відэа,

Народжаны ля Вострай Брамы

Касцёл святой Тэрэзы.

на той час ніхто не ведаў, што на Росах пахавана яго маці Марыя з Наркевічаў (падкрэслена мною — З.Ю.) Клімава, якая памерла 6 кастрычніка 1938 года, маючы 75 гадоў. Пра пахаванне яе ў Kurjerу Wilenskim наведмлялі муж і сын Францішак”.

Дык Марковічаў ці Нарковічаў? Я вырашыў гэта спраўдзіць. Неўзабаве ў маіх руках былі метрыка шлюбу бацькоў Францішка і метрыка ягонага хросту. Выснова мяне здзіўляла: спадарыня Глагоўская самавольна (ці праз нядбайнасць) змяніла прозвішча маці класіка.

Але пры гэтым яна дала мне добрую наводку. Згаданая публікацыя ў Kurjerу Wilenskim неўзабаве была адшуканая. З яе даведаўся, што маці драматурга (Markowicz!!!) памерла ў даволі паважным веку — у 75 гадоў. А на ейныя хаўтуры “сяброў і круўных” запрашаў не толькі сын, але і муж.

Другім яе мужам, як вядома, быў дробны савецкі службоўца з прозвішчам Клім. Якім чынам яны апынуліся па той бок савецка-польскай мяжы — у Вільні? Пытанне не самае простае. Пагатоў, дакладна вядома, што яшчэ падчас арышту Францішка ў Менску (пачатак 1927 года) маці і айчымы жылі ў сталіцы БССР. Болей за тое — незадоўга да таго, як па сына прыйшлі, бацькі выказвалі спадзеў уобачы ягонону сям'ю аб'яднанай — калі да Францішка з Вільні прыедзе ягоная жонка з дзвума малымі сынамі. Як мы ўжо ведаем, усё выйшла па-іншаму...

Але я тут не пра гэта. А пра цану памылкі. Цалкам магчыма, што менавіта няўважлівасць у напісанні прозвішча (пара-тройка “не тых” літараў) і прывяла да безапярэчнага

Францішак Аляхновіч (стаіць першы справа) на вяселлі свайго стрыечнага брата Францішка Умястоўскага. Фота з Internet

вердыкту біёграфу: пра маці драматурга звестак не засталася. Яно і спраўды так: калі спрабаваць нешта даведацца пра Марыю Наркевіч, ніякіх звестак не знойдзецца. Вось такі ўрок!

ЛЯ ВІЛЕНСКИХ МУРОЎ

Славутая Вострая брама, апетая Уладзімірам Караткевічам у рамане “Хрыстос прыязміліўся ў Гародні”... Сотні гадоў сустрэкала ты беларусаў-ліцьвінаў, якія рушылі па сваіх справах у сталіцу ВКЛ: Радзівілаў і Хадкевічаў, Сапегі і Рэйтанаў, Храптовічаў і Міцкевічаў. А сёння сустракаеш нас, турыстаў.

А вось Аляхновічам (прынамсі, пэўнай іх частцы) пашчасціла ля яе жыць. Менавіта тут, на вуліцы Вастрабрамскай, у касцёле святой Тэрэзы, у 1882 годзе быў пакладзены пачатак гісторыі жыцця Францішка Аляхновіча. Вось як аб гэтым напісана ў шлюбнай метрыцы, якую мне пашанцавала знайсці ў архіве.

18 красавіка ксёндз Раман Казлоўскі злучыў шлюбам “двоюрэчна Карла Олеховича, юношу 29 лет з Дворяновою Маріею Марковічэною 18 лет девіцею, обоих Остробрамскаго костела прыхожан”. Далей невядомы пісар старанна запісаў імёны ба-

цькоў маладых і пералічыў сведкаў шлюбу.

Такім чынам, ад моманту гэтай публікацыі бурліва стыхія, якая панавала срод даследчыкаў радаводных сувязяў Францішка Аляхновіча, укладаецца ў капітальна пабудаванае рэчышча. Спадзяюся, у далейшым ты, хто возьмецца пісаць пра Францішка Аляхновіча, не абмінуць ўвагай майго сціплага даробку.

ПРЫЧЫНА — У ДЗІРЦЫ

Працягваючы пошукі далей, я знайшоў магчымую прычыну памылкі, датычнай прозвішча маці класіка. Вы не лаверыце, наколькі яна смешная! Акурат у духу драматургіі Аляхновіча.

9 сакавіка наступнага года ў шчаслівых бацькоў нарадзіўся першынец. На вялікі жаль, гісторыя не захавала звестак пра тое, што ў гэтай сям'і былі іншыя дзеці, таму яго выпадае лічыць адзіным. 21 красавіка, як сведчыць метрыка, адбыўся хрост немаўляці, імя якому далі Францішак.

Метрыка мае назначныя пашкодванні, якія, магчыма, і сталі прычынай з'яўлення на свет памылковага прозвішча маці — “Наркевіч”. Менавіта

праз пачатак яе прозвішча кніга была прабітая і прашнураваная нейкім дбайным ураднікам. Хаця, калі прыгледзецца, “Наркевіч” усё адно атрымліваецца там з вельмі вялікай насяжжай...

Кумамі будучага мэтра беларускага тэатра сталі Рафаіл Ягела і Людвіка Марковіч (удавы). Асіставалі на хросце Юльян Бурбек і Юзэфа Аляхновіч — дзеўка, як пазначана ў дакуменце.

СЫН “ПРАПАЎ”!

Жыццё Францішка Аляхновіча, якое пачалося так традыцыйна для яго часу, неўзабаве панеслася бы невяздзжаны мустанг. Магчыма, віной таму стала тое, што ва ўзросце пяці гадоў бацька, які быў скрыпачом у тэатральным аркестры, узяў сына на спектакль. І... сын “прапаў”!

Кажуць, што ёсць такі праклён: “Каб твой сын адчуў смак у віне”. У выпадку з Францішкам адбылося тое самае — але смак ён адчуў у тэатры. Менавіта той дзень назаўжды змяніў лёс малага — і прынёс яму шмат як раласці, так і пакутаў. А таксама і тытул “бацькі найноўшай беларускай драмы”.

Гэтая прага да тэатра кідала Францішка Аляхновіча ў розныя гісторыі, якія няблага апісаныя біёграфамі. Мы ж звернемся да наступнай лакуны ў біяграфіі. Ці можаце вы дзе прачытаць, калі адбыўся ягоны першы шлюб?

Спярша я знайшоў на гэты конт толькі ўскосныя звесткі. З іх вынікала, што ажаніўся ён пасля вяртання ў Вільню, у 1909 — 1910 гг. А потым, у выніку архіўных пошукаў, пераканаўся: так і было!

Як мне ўдалося даведацца, 17 мая 1909 года ў бернардынскім касцёле святых Франціска і Бернарда пасля трохразовай заручынаў (3,7,10 траўня) “перед собравшимся народом” адбыўся шлюб “мещанина Франціска Олеховича холостого 26 лет прихожанина св. Иоанна костела з крестьянкою Стефаніею Наумович девіцею 18 лет прихожанкою сего костела Карла і Маріи из Марковічей Олеховичей законных супругов сына и Осина и Маріи из Опалчинских Наумовичей законных супругов дочерью (...) в присутствии веры достойных свидетелей: Адольфа Наркевича и Ивана Келича”.

Я недарэмна дазволіў сабе такую доўгую цытату. У дадзеным выпадку, “веры годнымі” аказаліся вельмі цікавыя і важныя для беларускай гісторыі персанажы...

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
гісторык-архівіст

МУЗЕЙ

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:
■ Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;
■ Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;
■ Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;
■ Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;
■ Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;
■ Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.

Выставы:
■ Выстава "Іван Стасевіч. Жываліс" — да 1 верасня.
■ Выстава "Уцеха для вачэй, сучашэнне для душы" (у рамках экспазіцыі "Мастацтва краін Усходу XIV-XX стст.");
■ Выстава "Кніжны знак" (у экспазіцыі прадстаўлена больш за трыццаць экслібрысаў з некалькіх графічных калекцый музея) — да 15 верасня.
■ Выстава "Акварэльная элегія" Фёдора Кісялёва (прадстаўлена каля 40 твораў мастака 1980-х — 2010-х гадоў) — да 22 верасня.

Філіялы музея
■ Выстава "Кніжны знак" (у экспазіцыі прадстаўлена больш за трыццаць экслібрысаў з некалькіх графічных калекцый музея) — да 15 верасня.
■ Выстава "Акварэльная элегія" Фёдора Кісялёва (прадстаўлена каля 40 твораў мастака 1980-х — 2010-х гадоў) — да 22 верасня.

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВЫ XIX СТ."**
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
Выставы:
■ Персанальная выстава Ігара Гардзіёна "Пазія срэбра" — да 13 верасня.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Этнаграфічная выстава "Жаночы свет: Гомельшчына" — да 28 жніўня.
■ Майстар-класы па стварэнні лямпак-мотанак, ткацтве паясоў аля саломаллячэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрмінавая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Воляне піяна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Фотавыстава "Спітакская трагедыя: рэтраспектыва памяці" (прымеркавана

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Этнаграфічная выстава "Жаночы свет: Гомельшчына" — да 28 жніўня.
■ Майстар-класы па стварэнні лямпак-мотанак, ткацтве паясоў аля саломаллячэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ**
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Этнаграфічная выстава "Жаночы свет: Гомельшчына" — да 28 жніўня.
■ Майстар-класы па стварэнні лямпак-мотанак, ткацтве паясоў аля саломаллячэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрмінавая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Воляне піяна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Фотавыстава "Спітакская трагедыя: рэтраспектыва памяці" (прымеркавана

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрмінавая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Воляне піяна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Фотавыстава "Спітакская трагедыя: рэтраспектыва памяці" (прымеркавана

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрмінавая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Воляне піяна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Фотавыстава "Спітакская трагедыя: рэтраспектыва памяці" (прымеркавана

**У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:**
магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.
кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

да 30-годдзя земляросу ў Арменіі, які забраў жыццё больш за 25 тысяч чалавек) — да 18 жніўня.
■ Выстава "Старажытныя грошы Усходу — срэбра і папера" — да 18 жніўня.
■ Мастацкая выстава "Дотык" Віктара Барабанцава і Леаніда Гоманава — да 18 жніўня.
■ Выстава "Абрысы мінулага: беларускі археалагічны малюнак XX — пачатку XXI ст." — ў галерэй музея.

Філіялы музея
**ДОМ-МУЗЕЙ
І ЗЭДУ РСДРП**
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст."
■ Выстава "Мінск і спорт. Падабрэжа ў часе" — да 1 верасня.
**МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ
БЕЛАРУСКОЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.
Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."
■ Выстава "Грошы нашага часу: жыццё без лішніх нулёў".

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

**МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.
Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квэст".
г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а.
Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава жывых экзатычных жывёл "Жыццё з халоднай крывёю" — да 1 верасня.

культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
■ Выстава "Першыя імёны рускага балета" (з фондаў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі мастацтваў) — да 30 жніўня.

**ГАСЦЁЎНЯ
УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА**
г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Іспанская характарная льялька" (з прыватнай калекцыі Святавы Пінчук) — да 8 верасня.
Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная льялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
БЕЛАРУСКАГА КІНО**
г. Мінск, вул. Сьвярдлова, 4.
Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінамастаства".
■ Фотавыстава "Трансфармацыя" Віктара Сянькова — да 30 жніўня.

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**
г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.
Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Подзвіг у імя вызвалення", прысвечаная 75-й гадавіне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — да 9 верасня.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"**
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02;
+37529 551 80 51,
+ 37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект аўтарскай льялькі майстроў Беларусі, блізкага і далёкага замежжа "Панна Doll" — да 31 жніўня.
■ Выстава "Дзівы антычных цывілізацый": арыгіналы і копіі старажытных артэфактаў з прыватнай калекцыі — да 15 студзеня.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

**Сектар экскурсійнай
і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейска, 1.**
■ Персанальная выстава Рамана Федасенка "Свет вакол нас" — да 11 верасня.
Ратуша:
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

Слуцкая Брама:
■ Часовая экспазіцыя "Свято" (падсвечнікі, кандэлябры, шандалы) — да 30 верасня.

Слуцкая Брама:
■ Часовая экспазіцыя "Свято" (падсвечнікі, кандэлябры, шандалы) — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён,
Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90,
(8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатрызавааная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях прас стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзіцячая тэатрызавааная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правадзненне вясельных цырымоніі, святкаванне гадавіны вясялля.
■ Музейная фоталяльцоўка.

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Скелп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя з фондаў музея "Ох, лёс і шлях ты мой дзівосны!", прысвечаная 65-гадоваму юбілею трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" — да 2 верасня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песнера".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**
г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Скелп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя з фондаў музея "Ох, лёс і шлях ты мой дзівосны!", прысвечаная 65-гадоваму юбілею трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" — да 2 верасня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песнера".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**
г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.
Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праграмна-роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
■ Міжнародная выстава "Маём гонар прадставіць — Аванс Туманян", прысвечаная 150-годдзю з дня нараджэння паэта, — да 17 жніўня.
■ Выстава "У народ і край свайго толькі веру" (праект падрыхтаваны ў 100-годдзя з дня смерці Івана Луцкевіча) — з 20 жніўня да 11 верасня.

Экспазіцыя "Скелп"
на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя з фондаў музея "Ох, лёс і шлях ты мой дзівосны!", прысвечаная 65-гадоваму юбілею трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" — да 2 верасня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песнера".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

Экспазіцыя "Скелп"
на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя з фондаў музея "Ох, лёс і шлях ты мой дзівосны!", прысвечаная 65-гадоваму юбілею трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" — да 2 верасня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песнера".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

Экспазіцыя "Скелп"
на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя з фондаў музея "Ох, лёс і шлях ты мой дзівосны!", прысвечаная 65-гадоваму юбілею трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" — да 2 верасня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песнера".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

**МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ
ГОРАДА МІНСКА**
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная,
10. Тэл.: 321 24 30.

**Філіялы Музея гісторыі
горада Мінска**

**ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ
ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ
Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА**
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная,
10. Тэл.: 321 24 30.
■ Абноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жываліс" (візуальная рэтраспектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
■ Выставачны праект з цыкла "Асабістыя гісторыі" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk".

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАІЛА САВІЦКАГА**
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава "Еўрапейскія баявыя ўмельствы. Ад кузіні Вулкана да ўмельстваў Марса" — да 15 верасня.
■ Выстава жаночых акцэсураў з калекцыі Ігара Сурманюскага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.
■ Выстава "Эмі Уайнхаўс: Сямейны партрэт" — да 31 жніўня.

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
МІХАІЛА САВІЦКАГА**
г. Мінск, пл. Свабоды, 15.
Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава "Еўрапейскія баявыя ўмельствы. Ад кузіні Вулкана да ўмельстваў Марса" — да 15 верасня.
■ Выстава жаночых акцэсураў з калекцыі Ігара Сурманюскага "Дамскія штучкі" — да 15 верасня.
■ Выстава "Эмі Уайнхаўс: Сямейны партрэт" — да 31 жніўня.

**МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ
РАТУША**
г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.
Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
■ "Мінск сярод сяброў. Гарды-лабрацыя сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічны артэфакты ў XII — XIX стст."

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.
■ Пастаянная экспазіцыя.
**Экспазіцыя "Мінская
КОННАЯ ЧЫГУНКА"**
г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6.
■ Пастаянная экспазіцыя.

Экспазіцыя "Скелп"
на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя з фондаў музея "Ох, лёс і шлях ты мой дзівосны!", прысвечаная 65-гадоваму юбілею трылогіі Якуба Коласа "На ростанях" — да 2 верасня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрызавааная прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных